

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedlejší doložky v závěti

Marek Kuhn

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedlejší doložky v závěti

Marek Kuhn

Studijní program:	Právo a právní věda
Obor:	Právo
Vedoucí práce:	JUDr. Jindřich Psutka, Ph.D.
Pracoviště:	Katedra občanského práva

*Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma:
Vedlejší doložky v závěti zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací,
které jsem použil k sepsání této práce, jsou citovány v poznámkovém aparátu pod
čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury způsobem pro
vědecké práce obvyklým.*

V Plzni dne 30. března 2015

.....
Marek Kuhn

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu diplomové práce **JUDr. Jindřichu Psutkovi, Ph.D.**, za odborné vedení, cenné rady a vstřícnost v době tvorby této diplomové práce. Zároveň bych rád poděkoval své rodině za podporu, kterou mi při celém studiu na právnické fakultě poskytovala a vytvářela.

Obsah

Úvod	1
1. Teoretické vymezení jednotlivých vedlejších doložek v závěti	3
1. 1. Vykonavatel závěti.....	3
1. 2. Správce pozůstalosti.....	4
1. 3. Podmínka (<i>conditio</i>).....	5
1. 4. Doložení času (<i>dies</i>).....	8
1. 5. Příkaz (<i>modus</i>)	10
2. Historické vymezení vedlejších doložek v závěti	11
2. 1. Obecný zákoník občanský	11
2.1.1. Vykonavatel poslední vůle	11
2.1.2. Správa pozůstalosti.....	12
2.1.3. Výminka.....	12
2.1.4. Určení času.....	13
2.1.5. Příkaz	13
2. 2. „Střední“ občanský zákoník	14
2.2.1. Neplatné vedlejší doložky v závěti.....	15
2.2.2. Podmínka	15
2.2.3. Určení doby.....	16
2.2.4. Příkaz	16
2. 3. Občanský zákoník	17
2.3.1. Vykonavatel závěti	17
2.3.2. Správce dědictví	18
2.3.3. Podmínka	19
2.3.4. Příkaz	22
3. Současná pozitivněprávní úprava vedlejších doložek v závěti	23
3. 1. „Nový“ občanský zákoník	23
3. 1. 1. Nepřípustnost vedlejších doložek v závěti.....	26
3. 2. Vykonavatel závěti.....	28
3. 3. Správce pozůstalosti.....	32
3.3.1 Obsah výkonu správy pozůstalosti	36
3. 4. Podmínka.....	37
3. 5. Doložení času	40
3. 5. 1. Zvláštní ustanovení.....	42

3. 6. Příkaz.....	43
3. 7. Nabytí dědictví následným dědicem.....	46
3. 8. Další instituty mající povahu vedlejší doložky v závěti dle NOZ.....	48
3. 8. 1. Odkaz.....	48
3. 8. 2. Dědická substituce.....	50
3.8.1.1. Obecné náhradnictví.....	50
3.8.1.2. Svěřenské nástupnictví.....	52
4. Vybrané instituty nahrazující vedlejší doložky v závěti.....	56
4. 1. Svěřenský fond.....	56
4. 2. Dědická smlouva.....	59
4. 3. Darování pro případ smrti (<i>Donatio mortis causa</i>).....	61
4. 4. Zastoupení pro případ smrti.....	62
Závěr.....	64
Resumé.....	66
Seznam použitých pramenů a literatury.....	68

Seznam použitých zkratek

- OZO** císařský patent č. 946/1811 Sb. z. a n., obecný zákoník občanský
- SOZ** zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
- OSŘ** zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění k 31. 12. 2013
- OZ** zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů
- NŘ** zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) ve znění pozdějších předpisů
- NOZ** zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- ZŘS** zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních

Úvod

Každý z nás z tohoto světa bude muset jednou odejít. Každý z nás po sobě na tomto světě něco zanechá. Zanecháme za sebou jistě plno vzpomínek, které utkví v hlavách našich blízkých. Zanecháme za sebou také množství věcí. Některé věci ať už hmotné, či nehmotné, budou mít větší hodnotu a některé naopak menší. Tyto věci po naší smrti někomu připadnou. Je zcela na naší vůli, jakým způsobem o těchto věcech poříkáme. Zda je necháme na pospas a případnou státní jakožto odúmrtí, nebo budou rozděleny dle zákonné dědické posloupnosti. Můžeme však využít některou z možností, kterou nám nabízí právní úprava. Těmito věcmi, které po nás zbudou, například zajistíme vlastní děti či vnoučata po dobu jejich studií. Toto je jen jeden z příkladů, jak využít institut, jenž je tématem této diplomové práce – Vedlejší doložky v závěti.

NOZ v rámci dědického práva obnovuje instrumenty pomáhající lépe uspořádat záležitosti týkající se budoucího odcházení z tohoto světa. Touto úpravou NOZ plní „racionalizační funkci práva“, přináší návody na uspořádání životních situací a nabízí k tomu příslušné právní nástroje.¹ Vedlejší doložky v závěti jsou jedním z těchto nástrojů, kterým se dají vyřešit životní situace. S jejich pomocí můžeme uplatnit vliv na náš majetek či jmění i po naší smrti. Tento obnovený institut je projevem zásady autonomie vůle spočívající v respektu k přirozené lidské svobodě. Jde o jedny ze základních zásad, na nichž je NOZ založen. Svobodným projevem naší vůle můžeme rozhodovat o tom, kdo po nás bude dědit. Stejným projevem ale můžeme také určit, za jakých podmínek po nás určitá osoba bude dědit. Můžeme také určit na jak dlouhou dobu či po jaké určité době bude dědit. Můžeme přikázat této osobě, jak má se zděděným majetkem naložit. Pro jistotu, že náš svobodný projev vůle bude naplněn, můžeme povolat příslušnou osobu zastávající funkci vykonavatele závěti. Veřejnou listinou můžeme také pověřit osobu, která bude po naší smrti provádět majetkovou správu našich věcí po naší smrti. Vedlejší doložky v závěti nám výrazně rozšiřují naše možnosti jak naložit s majetkem, jež celý život shromažďujeme a vytváříme.

¹ HAJN, Petr. *Podnikatel a poslední věci člověka*. Právní fórum. 2012 č. 11. s. 482.

Cílem této diplomové práce je přehledně popsat a zanalyzovat vedlejší doložky v závěti z hlediska teoretického, historického a s ohledem na současnou platnou právní úpravu. Strukturu práce jsem si po dohodě s vedoucím diplomové práce dovolil pozměnit. Věřím, že tato změna přinese větší přehlednost a přínos této práce.

V úvodní kapitole popíšu jednotlivé vedlejší doložky v závěti z pohledu teoretického. U vykonavatele závěti a správce pozůstalosti popíšu zejména jejich úlohy. V podkapitole o podmínce představím dělení jednotlivých podmínek. Doložení času se pokusím odlišit od podmínky. Příkaz mimo jiné rozeberu z hlediska jeho charakteristických znaků.

V následující kapitole popíšu historický vývoj institutu vedlejších doložek v závěti v rámci jednotlivých právních úprav, a to zejména z toho důvodu, že NOZ není prvním právním předpisem, který na našem území tento institut upravuje. V této kapitole upozorním na jisté odlišnosti těchto úprav ve vztahu k úpravě v NOZ. Budu se věnovat také otázce neplatnosti vedlejších doložek v závěti. U úpravy SOZ a OZ popíšu i dobový politický vývoj, který měl na tyto úpravy, a tím pádem i na úpravy dědického práva, značný vliv.

Třetí kapitola je stěžejní kapitolou této práce. Je věnována současné pozitivněprávní úpravě vedlejších doložek v závěti. Na začátku této kapitoly se budu věnovat obecné úpravě, zásadám a ideovým základům dědického práva v NOZ a výkladu závěti. Popíši zde změnu dědického práva na našem území v důsledku NOZ a nárůst této právní úpravy. Poté se budu věnovat vlastní úpravě vedlejších doložek v závěti a jejich nepřipustnosti. U jednotlivých vedlejších doložek v závěti se pokusím o popis a komentář jejich zákonné úpravy. V této části také upozorním na určité diskutabilní případy a problémy, jež mohou nastat. V podkapitolách se zaměřím na procesněprávní úpravu nabytí dědictví následným dědicem a instituty mající povahu vedlejší doložky v závěti, kterými jsou odkaz a dědická substituce.

V poslední kapitole popíši vybrané instituty, které jsou určitou alternativou k vedlejším doložkám v závěti. Pokud by určitá osoba nechtěla pořídit o svém majetku závěti s připojením vedlejších doložek, může využít jiné instituty i z jiných oblastí úpravy NOZ. Těmito vybranými instituty jsou svěrenský fond, dědická smlouva, darování pro případ smrti a zastoupení pro případ smrti.

1. Teoretické vymezení jednotlivých vedlejších doložek v závěti

V této kapitole se pokusím popsat jednotlivé vedlejší doložky v závěti v souladu s teorií. Předmětem teoretického vymezení budou ty vedlejší doložky, které platná právní úprava NOZ vypočítává ve své Části třetí, hlavě III. a Pododdílu 3 Vedlejší doložky v závěti. Těmito vedlejšími doložkami v závěti jsou: vykonavatel závěti, správce pozůstalosti, podmínka, doložení času a příkaz.

Tyto zmíněné vedlejší doložky v závěti můžeme řadit do nahodilých složek právního jednání (*accidentalia negotii*), které se objevují jen případ od případu, v závislosti na konkrétních okolnostech.² Tyto nahodilé složky jsou modifikovány vůlí stran. Mohou účinky jednání odložit, či je modifikovat i jiným způsobem.³

1. 1. Vykonavatel závěti

Funkce vykonavatele závěti spočívá v tom, aby usiloval o vyhovění projevu poslední vůle zůstavitele. Vykonavatel závěti stanovený zůstavitelem je zpravidla osoba, které zůstavitel během svého života důvěřoval. Vykonavatel dbá o řádné splnění poslední vůle zůstavitele s péčí řádného hospodáře. Vykonavatelovo místo je tam, kde zůstavitel obtížil dědice určitými povinnostmi, podmínkami, příkazy či doložením času. Na splnění těchto zůstavitelových nařízení dohlíží právě vykonavatel závěti. Zůstavitel může vykonavateli stanovit odměnu za výkon své funkce a určit, kdo vykonavatele vyplatí či jinak odmění. Stejně tak zůstavitel určí práva a povinnosti vykonavatele. Vykonavatel může o své funkce vědět dříve než po smrti zůstavitele. Pokud ovšem vykonavatel o své funkci vědět nebude, dozví se o svém povolání až sdělením soudu, který projednává pozůstalost zůstavitele. Vykonavatel musí s ustanovením do své funkce souhlasit. Pokud ze své funkce vykonavatel neodstoupí nebo úplně neodmítne vykonávat tuto funkci, tak jeho funkce vykonavatele trvá tak dlouho, dokud existují úkoly, jimiž byl zůstavitelem pověřen.⁴

² FIALA, Josef; KINDL, Milan et al. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 120.

³ KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 100.

⁴ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 161.

Jak je již popsáno výše – vykonavatel závěti dohlíží zejména na to, aby bylo co nejvíce vyhověno projevu vůle zůstavitele v závěti. Není dostatečné k urovnání dědických záležitostí povolat pouze soud a notáře jakožto vykonavatele některých úkolů. Tímto opatřením nejsou pokryty veškeré situace. Z tohoto důvodu je potřeba poskytnout zůstaviteli možnost povolat vykonavatele závěti. Vykonavatelem závěti bude zpravidla osoba, ke které měl zůstavitel důvěru a na níž se může spolehnout, že přispěje svým přičiněním ke splnění poslední vůle zůstavitele.

Osoba vykonavatele závěti může být povolána z řad členů rodiny zůstavitele, přátel či jiných osob blízkých zůstaviteli, může to být advokát nebo notář a nelze také vyloučit možnost založení právnické osoby, která by se činnostmi vykonavatele závěti zabývala.⁵

1. 2. Správce pozůstalosti

Hlavním úkolem správce pozůstalosti je, oproti vykonavatelovi závěti, majetková správa a péče o jmění, které zůstalo po zůstaviteli. Tato správa je vykonávána v zájmu dědiců i dalších osob.⁶ Jelikož správce spravuje celé jmění, jde o správu pozůstalosti (proto tedy správce pozůstalosti), nikoliv o správu dědictví (nikoliv tedy správce dědictví). Dědictví je pouze část pozůstalosti, která případně dědici.

Správce pozůstalosti má být garantem zabezpečení majetku patřícího do pozůstalosti po celou dobu dědického řízení. Výsledkem řízení je pravomocné rozhodnutí určující, kdo je dědicem konkrétního majetku z pozůstalosti. Po tomto rozhodnutí se už o majetek stará každý dědic samostatně. Se správcem pozůstalosti se setkáme zejména v těch případech, v nichž po zůstaviteli zůstal velký majetek nebo například závod, který je potřeba zachovat v provozu po dobu dědického řízení a zůstavitel může mít za to, že k řízení jeho podniku není nikdo z dědiců, ani dědicové společně, dostatečně zralí či schopní.⁷ Výběru správce dědictví by měla být věnována velká pozornost a pečlivost. Zůstavitel by měl při výběru vzít v potaz vhodnost konkrétní osoby ke konkrétní správě pozůstalosti vzhledem k jejím zkušenostem, schopnostem a znalostem.

⁵ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 640 - 642.

⁶ Dalšími osobami jsou zejména odkazovníci či věřitelé.

⁷ ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 166.

1. 3. Podmínka (*conditio*)

Pro potřeby dědického práva rozumíme podmínkou vedlejší doložku, jež je obsažena v pořízení pro případ smrti.⁸ Jde o vedlejší ustanovení závěti činící její následky⁹ či následky některého jejího ujednání závislými na budoucí události,¹⁰ jejíž vznik je nejistý. Podmínkou se účinnost závěti nebo jejích jednotlivých ujednání stává závislou na skutečnostech zůstaviteli neznámých a nejistých.¹¹ Jednající v době právního jednání neví, zda skutečnost nastane a kdy nastane. Podmínka musí bezprostředně vyplývat z obsahu závěti.¹² Následky podmínky nastávají automaticky a není třeba žádného dalšího jednání. Nejistota¹³ je hlavním znakem podmínky, čímž se odlišuje od doložení času, u kterého – jak je popsáno níže – je vznik budoucí události znám, dá se přesně identifikovat. Účinky doložení času, oproti podmínce, jsou zpravidla vázány na konkrétní datum. Naproti tomu účinky podmínky mohou být vázány kupříkladu na dosažení určitého věku dědice, jedná se o nejistou událost, u níž se ví, kdy nastane, ale neví se, jestli nastane.¹⁴

1. 3. 1. Druhy podmínek

Podmínky v závěti můžeme dělit z různých hledisek. Základní dělení, které je zjistitelné přímo z právní úpravy,¹⁵ je dělení podmínek dle následků na podmínku odkládací, tedy suspenzivní, a rozvazovací, tedy rezolutivní.

Pro odkládací podmínku je typické, že právní následky nastanou až se vznikem budoucí události. Závěť je tedy platná již jejím sepsáním, ale ještě není účinná; vznik právních následků v ní obsažených je podmíněn uskutečněním určité události. V mezidobí vznikne stav nejistoty. Právní následky tedy vzniknou až uskutečněním události. Příkladem odkládací podmínky v závěti může být prohlášení zůstavitele, že jeho syn Jan zdědí byt až po úspěšném absolvování vysoké školy. Uložením odkládací podmínky vznikne určité mezidobí spočívající v přechodné neúčinnosti daného ustanovení závěti. Tato přechodná neúčinnost

⁸ Posledním pořízením pro případ smrti může být závěť, dědická smlouva a dovětek. Dle § 1498 NOZ o dovětku platí to, co je stanoveno o závěti.

⁹ Vznik či zánik dědického práva.

¹⁰ Může jít o právní událost, například o běh času či o právní jednání, například o uzavření smlouvy.

¹¹ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník I, II*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 331.

¹² TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 164.

¹³ Nejistota události musí být objektivní i subjektivní.

¹⁴ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1958.

¹⁵ Srov. § 548 odst. 2 NOZ.

zanikne splněním podmínky a ustanovení závěti s odkládací podmínkou se stane účinným, způsobí své účinky bez dalšího. Právní následky vzniknou *ex nunc* od splnění podmínky. Přejícný stav zanikne ať už splněním, nebo nesplněním odkládací podmínky. Uvedení odkládací podmínky v závěti má za důsledek stav, při němž dědic, povoláný závětí, se stane dědicem až v okamžiku splnění podmínky. Tento dědic je tedy dědicem následným. V době mezi smrtí zůstavitele a splněním podmínky následným dědicem se vytvoří svěřenské nástupnictví a dědické právo svědčí přednímu dědici, jenž může být určen závětí nebo zákonem.

U rozvazovací podmínky je situace opačná. U ní právní následky nastávají okamžitě, avšak jejich existence je podmíněna neuskutečněním určité události. Tyto právní následky zaniknou tehdy, pokud určitá událost nastane. Nejistota je zde vyjádřena v tom smyslu, jestli událost nastane, nebo nenastane. Tedy zda dědické právo bude trvat, nebo pomine. Příklad rozvazovací podmínky v rámci závěti může být prohlášení zůstavitele o tom, že pokud dědic nedostuduje vysokou školu, pozbuje byt, jenž mu byl zůstavitelem zůstaven. U rozvazovací podmínky je situace oproti odkládací podmínce opačná také v tom, že právní jednání je u rozvazovací podmínky účinné od počátku a splněním podmínky se stane právní jednání neúčinným, pozbuje své právní následky bez dalšího.¹⁶ Povoláný dědic s rozvazovací podmínkou získá dědické právo smrti zůstavitele, je tedy předním dědicem. Splní-li rozvazovací podmínku přední dědic, přestane dědicem být a dědické právo může získat dědic následný, který může být povolán jakožto náhradník v závěti, nebo dědické právo může svědčit dědici zákonnému.

Další skupinu podmínek můžeme rozdělit podle vztahu k jednání a vůli dědice na podmínku náhodnou neboli kauzální, potestativní, smíšenou a chtěnou.¹⁷

¹⁶ TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 165-168.

¹⁷ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi*. III. díl, 1. vyd. Praha: V. Linhart, 1936, s. 282

Náhodná podmínka je taková, u níž právní následky nezávisí na vůli dědice, ale spočívají v událostech, které dědic nemůže ovlivnit. Jedná se zejména o přírodní, politické či hospodářské události, narození dítěte nebo o jednání třetích osob, na které nemá dědic vliv. Náhodnou podmínkou by mohlo být například prohlášení zůstavitele o tom, že jeho syn Jan zdědí byt tehdy, pokud jeho vlastní dům odnese voda.

U potestativní podmínky právní následky závisí na činu dědice. Příkladem může být podmínka ukládající dědici uzavřít s někým smlouvu nebo se někam dostavit.

Smíšená podmínka je taková, u které právní následky zčásti závisí a zčásti nezávisí na činu dědice. Může to být podmínka, že dědic musí někam přijet vlakem bez zpoždění. Jízda vlakem je jistě na vůli dědice, ale to, zda vlak bude mít zpoždění, na jeho vůli není.

Chtěná podmínka by se vyznačovala tím, že by s takovou podmínkou musel dědic souhlasit.¹⁸ U dědění ze závěti se tato podmínka těžko vyskytne, spíše se využije při dvou a vícestranném jednání, příkladem chtěné podmínky při dědění ze závěti by mohlo být neodmítnutí dědictví. Vyslovení souhlasu dědice, jakožto projevu vůle jedné ze stran, najde své uplatnění spíše u dědické smlouvy.

Následující dělení dle positivity obsahuje dvě podmínky. Kladnou, neboli afirmativní či jistivou podmínku a zápornou, tedy negativní podmínku.¹⁹

Kladná podmínka je taková, u níž událost, na které je závislý vznik nebo zánik právních následků, je pozitivní, a událost tedy nastane, například nastane událost předvídaná zůstavitelem spočívající v tom, aby dědic odjel do ciziny, chce-li dědit.

Záporná podmínka je naopak podmínkou, u níž událost, na které je závislý vznik nebo zánik právních následků, je negativní, a událost tedy nenastane. Zde tedy naopak nenastane událost předvídaná zůstavitelem spočívající v tom, aby dědic neodjel do ciziny, chce-li dědit.

¹⁸ TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 166.

¹⁹ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi*. III. díl, 1. vyd. Praha: V. Linhart, 1936, s. 282

Poslední druh podmínek můžeme pojmenovat jako zvláštní kategorii, do níž spadají nepravá a právní podmínka.

Za nepravou považujeme takovou podmínku, u které je následek právního jednání, tedy v tomto případě závěti, závislý na budoucí nejisté události, ovšem podmínka již nastala, ale zůstavitel o tom nevěděl, přesto se dovolává něčeho, co už existuje. Zde nenastane objektivní nejistota, jakožto jedna z náležitostí podmínky, ale „jen“ subjektivní nejistota mezi zůstavitelem a dědicem. U této podmínky je třeba počítat s jejími následky již od počátku.²⁰ Příkladem nepravé podmínky může být složení určité zkoušky dědicem. Dědic absolvuje zkoušku ještě za života zůstavitele, jenže na výsledky zkoušky se musí čekat například tři měsíce. V době mezi absolvováním zkoušky a zjištěním výsledku zůstavitel zemře. Po smrti zůstavitele obdrží dědic rozhodnutí, že v den absolvování zkoušky tuto zkoušku také složil, a tím splnil zůstavitelovu podmínku k získání dědictví.

Právní podmínkou chápeme zákonem stanovené předpoklady platnosti a účinnosti závěti. Tyto podmínky jsou stanoveny v zákoně, nejsou tedy předvídané v závěti, avšak pokud by se v závěti objevily, šlo by jen o deklaratorní ustanovení. Takováto podmínka není podmínkou ve smyslu § 548 NOZ.²¹ Právními podmínkami mohou být předpoklady stanovené zákonem, které musí dědic splnit, aby dědil. Může se jednat například o neodmítnutí dědice dědit.

1. 4. Doložení času (*dies*)

Doložení času, jakožto vedlejší doložka v závěti, se podobá podmínce odkládací a rozvazovací. Podobnost najdeme zejména v tom, že právní následky závěti či jejích ujednání po určité době buď nastanou,²² anebo zaniknou.²³ Doložení času tak můžeme rozdělit na odkládací nebo rozvazovací. Pomocí doložení času může zůstavitel určit dědicovo nabytí dědického práva jen na určitou dobu. Může tímto způsobem také odložit nabytí dědického práva až po určitém čase následujícím po jeho smrti. U doložení času je doba stanovena přesně, nebo se určí dobou, u které sice nevíme, kdy nastane, ale je zde jistota, že nastane určitě. U doložení času je jisté, že určitá doba nastane. Vznik budoucí

²⁰ TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 164.

²¹ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1959.

²² *Dies a qua*.

²³ *Dies ad quem*.

události je znám, a tedy právní následky vzniknou nebo zaniknou.²⁴ Pokud jde o doložení času, tak vznik či zánik právních následků závěti je neodvratitelný; je jisté, že rozhodná chvíle nastane. Pokud se jedná o podmínku, vznik či zánik právních následků závěti je pouze možný, není jisté, zda bude podmínka splněna.²⁵

Zda doba počáteční nebo doba konečná nastane a kdy nastane, může být stanoveno přesně,²⁶ například konkrétním datem. Další možností je stanovení jisté události, u které se neví, kdy nastane.²⁷ V případech jisté události, u které však nevíme, kdy nastane, se může jednat i o podmínku.²⁸ Pokud povoláme dědice k nejistému okamžiku, avšak časovým určením, kterým může být například ukončení studia, dosažení určitého věku nebo uzavření manželství, pak taková doložka není doložením času, ale podmínkou.²⁹

Rozdíl mezi doložením času a podmínkou byl popsán výše. Určit, zda se jedná o podmínku či o doložení času, bude otázkou výkladu. Bude třeba zkoumat případ od případu, jestli se jedná o podmínku či o doložení času. Důležité bude posouzení, zda je zde jistota nebo nejistota v tom, jestli určitá událost v budoucnu nastane. V pochybnostech, zda a kdy určitá událost nastane, se spíše bude jednat o podmínku.³⁰ Některá ustanovení se dle slov tváří jakožto doložení času, přitom se jedná o podmínku, a naopak. V případech vedlejší doložky v závěti, jež je připojena pro případ, že se dědic dožije určitého času, se jedná o podmínku. Pokud však bude v závěti ustanoveno, že dědic nabude právo například v době dosažení určitého věku, je plnění odloženo na určitý čas. Jedná se tedy o doložení času.³¹

²⁴ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník I, II*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 331

²⁵ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 77

²⁶ *Dies certus an et quando*.

²⁷ *Dies certus an, incertus quando*.

²⁸ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1966

²⁹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 643 a FIALA, Josef; KINDL, Milan et al. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 121

³⁰ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 643.

³¹ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. III. díl*, 1. vyd. Praha: V. Linhart, 1936, s. 296

1. 5. Příkaz (*modus*)

Příkaz spočívá v možnosti zůstavitele nařídít dědici, aby s dědictvím případně s jeho částí určitým způsobem nakládal, něco vykonal nebo něco opominul či strpěl. Zůstavitel musí pečlivě dbát na to, aby příkaz opravdu jako příkaz zněl a nebyl zaměnitelný s pouhým přáním zůstavitele. Takové přání by na rozdíl od příkazu nemělo právní účinky. Pokud je příkazem poskytnuto konkrétní plnění třetí osobě, jde o odkaz, tedy o pohledávku vůči dědici.³²

Příkaz má několik charakteristických znaků. Prvním je uložení příkazu zůstavitelem. Druhým je uložení příkazu dědici. Třetím je úmysl zůstavitele, aby dědic byl příkazem právně zavázán. Čtvrtý znak spočívá v odlišení příkazu od odkazu. Příkazem nesmí nikomu vzniknout pohledávka, jelikož v takovém případě by se nejednalo o příkaz, ale právě o odkaz. Od příkazu je třeba odlišit příkazní (mandátní) smlouvu, jakožto dvoustranné právní jednání.³³ Příkaz, jakožto vedlejší doložka v závěti, je složkou jednostranného právního jednání, kterým je závěť či jiné pořízení pro případ smrti. Neodmítne-li dědic dědické právo, musí příkaz splnit. Pokud příkaz nesplní, pozbude dědictví, případně nastoupí jiné opatření, které zůstavitel zanechá ve svém posledním pořízení. Příkaz je podobný rozvazovací podmínce³⁴ – dědic dědické právo nabude ihned po smrti zůstavitele, avšak při nesplnění příkazu toto právo ztratí, účinky právního jednání tedy pomínou.

Typickými příklady příkazů mohou být ustanovení příkazující dědici zpřístupnění zděděné sbírky motýlů veřejnosti nebo ustanovení příkazující dědici, aby se staral o zůstavitelův hrob³⁵ nebo nedal zůstavitelova psa do útulku. Dalším příkladem zůstavení dědictví s obtížením příkazem může být povinnost zaplatit někomu zahraniční kurz, pokud by dědic osobě určené zůstavitelem v přiměřené době tento kurz nezaplatil, pozbyl by dědického práva, které by bylo právě tímto příkazem obtíženo.

³² KRČMÁŘ, Jan. *Občanské právo. Díl. V. Právo dědické*. 2. vyd. Praha: Věšhrd, 1933, s. 45.

³³ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. III. díl*, 1. vyd. Praha: V. Linhart, 1936, s. 304.

³⁴ MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické*. Brno: Barvič&Novotný, 1927, s. 49.

³⁵ Příkaz musí být přiměřený, pokud by zůstavitel přikázal dědici, aby se o jeho hrob staral desetkrát denně, jistě by jednalo o příkaz nepřiměřený.

2. Historické vymezení vedlejších doložek v závěti

V této kapitole bych chtěl vymezit časový vývoj „dnešních“ vedlejších doložek v závěti dle NOZ na našem území. NOZ není prvním právním předpisem, který přináší novinku v podobě vedlejších doložek v závěti. NOZ tyto instituty pouze obnovuje, protože – jak vyplývá z níže popsaného – tyto instituty nebyly neznámé předchozím právním úpravám platným na našem území.

2. 1. Obecný zákoník občanský

Císařský patent č. 946/1811 Sb. a n. na našem území platil od 1. 1. 1812 až do 31. 12. 1950. OZO připouštěl omezení poslední vůle ve svých ustanoveních § 695 a násl. Zůstavitel měl tedy možnost podmínit nabytí dědictví³⁶ výminkou, časovým určením a příkazem. Obsahoval i další instituty, jež jsou v současné úpravě NOZ pod rubrikou vedlejších doložek v závěti nebo mají povahu vedlejší doložky v závěti. Byly to instituty jako správa dědictví a vykonavatel závěti, obecné a svěřenské nástupnictví či odkaz. Institut, který byl v OZO, ale není v NOZ, je institut svěřenství. Svěřenství spočívalo v možnosti zůstaviteli nařídit, že jeho jmění bude pro všechny budoucí či více rodinných potomků nezcizitelným statkem rodiny. O svěřenství bylo nutné vyhotovit seznam a tento seznam uložit u soudu. Vlastnictví věci ve svěřenství bylo dělené. V rámci děleného vlastnictví náleželo užitkové vlastnictví dočasnému majiteli svěřenství a vrchní vlastnictví náleželo všem v dědické posloupnosti stanovené zakladatelem. Svěřenství bylo zrušeno zákonem č. 179/1924 Sb. z. a n. dne 14. 11. 1924.³⁷

2.1.1. Vykonavatel poslední vůle

Vykonavatel poslední vůle mohl být ustanoven v posledním pořízení zůstavitelem. Pokud osoba povoláná v závěti za vykonavatele s ustanovením do této funkce souhlasila, bylo jejím úkolem hlídat splnění poslední vůle zůstavitele. Spolu s dědicem předkládal vykonavatel soudu výkaz dokládající splnění posledního pořízení. Vykonavatel také dohlížel na to, aby dědic splnil podmínky, příkazy a odkazy, jež zůstavitel uvedl v závěti.³⁸

³⁶ OZO – dědictví, NOZ – dědické právo.

³⁷ BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 8.

³⁸ BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 15.

2.1.2. Správa pozůstalosti

Správa pozůstalosti byla umožněna dědici, který prokázal své dědické právo. Byla mu ponechána správa a užívací právo pozůstalosti. Správu dědici svěřoval pozůstalostní soud. Dědic musel splnit nutný předpoklad, a to podání dědické přihlášky. Pokud bylo dědiců více, mohli se na správě dohodnout. Při neexistenci takovéto dohody zřídil soud pro správu dědictví opatrovníka. Stejně tak mohl zůstavitel povolat opatrovníka posledním pořízením. Správu mohli také vykonávat všichni dědicové. Taková správa se pak řídila úpravou o společenství dědictví.³⁹

2.1.3. Výminka

Výminkou se chápalo vedlejší ustanovení v posledním pořízení závislé na nejisté budoucí události. Typickou událostí pro výminku byla určitá činnost. Pro výminku byla charakteristická nejistá budoucí událost. Ovšem výjimku mohla tvořit i jistá budoucí událost, například podmínění dědictví něčí smrtí. Výminky se dělily na odkládací a rozvazovací a na jistivé (kladné) nebo záporné.⁴⁰ Pokud nedošlo ke splnění odkládací výminky nebo došlo ke splnění rozvazovací výminky, mohl dědit náhradní dědic či dědic zákonný.⁴¹ Výminka musela být splněna přesně, náhradní splnění nebylo připuštěno.⁴² Jestliže byla výminka splněna dědicem již za života zůstavitele a bylo možné tuto výminku splnit ještě jednou po smrti zůstavitele, musela být splněna znovu. V případech, kdy po smrti zůstavitele již nešlo výminku opakovat, opakovat se nemusela. Zakázány byly výminky nesrozumitelné, nemožné nebo nedovolené. Nesrozumitelná výminka byla taková, jejíž obsah nebylo možné vyložit vzhledem ke všem okolnostem a výkladovým prostředkům. Na takovouto výminku se hledělo jako na neexistující. Tato výminka neměla za důsledek neplatnost celého ustanovení, čili dědic nabyt dědictví, jakoby takováto výminka nebyla. Nemožná výminka vázala vznik či zánik dědictví na událost, jež nemohla nastat. V takovémto případě bylo celé ustanovení neplatné, tedy i povolání dědice. Nedovolené výminky spočívaly v požadavku porušení práva či chování v rozporu

³⁹ BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 15.

⁴⁰ Přímo z právní úpravy OZO byly poznatelné rovnou čtyři typy podmínek. Z právní úpravy NOZ jsou poznatelné dva typy podmínek – jak bude popsáno níže.

⁴¹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 28.

⁴² Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 1937, sp. zn. Rv I 2045/35.

s dobrými mravy.⁴³ Za platnou byla považována výminka zakazující uzavření manželství s konkrétní osobou, v určitý den či období. Neplatná byla výminka zakazující uzavření manželství zletilé osobě obecně.⁴⁴

2.1.4. Určení času

Pro určení času byla charakteristická jistota, že určitá událost nastane, čímž se lišilo od výminky. Určení času mohlo být odkládací a rozvazovací. Zůstavitel mohl povolat dědice jen na určitou dobu nebo nabytí dědictví dědicem odsunout do časů budoucích. Pokud se dědic tohoto budoucího času nedožil, dědictví přešlo na jiného dědice, tedy na povolaného náhradníka nebo na dědice zákonného.

2.1.5. Příkaz

Příkazem zůstavitel nařídil dědici naložit pozůstalým majetkem nebo jeho částí způsobem stanoveným zůstavitelem. Na rozdíl od výminky nemusel být příkaz splněn přesně dle požadavků zůstavitele. Dědic si však měl počínat tak, aby příkaz splnil aspoň přibližně. V pochybnostech, zda šlo o příkaz či o výminku, se ustanovení vyložilo jako příkaz, protože příkaz měl příznivější následky pro dědice. Příkaz musel být splněn v přiměřené době určené z úřední povinnosti soudem, pokud zůstavitel dobu nestanovil, jinak v době stanovené zůstavitelem. Důsledky nesplnění příkazu mohl zůstavitel stanovit přímo v závěti. Typicky se jednalo o propadnutí dědictví či jeho části jiné osobě. Příkazy nemožné, nesrozumitelné a nedovolené byly neplatné.⁴⁵

⁴³ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 29.

⁴⁴ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. III. díl*, 1. vyd. Praha: V. Linhart, 1936, s. 290-291.

⁴⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 30-31.

2. 2. „Střední“ občanský zákoník

Zákon č. 141/1950 Sb., který se také nazývá „střední“ občanský zákoník, z roku 1950, přijatý v rámci právní dvoutletky platil na našem území od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. Vznikl pod přímým vlivem sovětské právní nauky a zcela změnil dosavadní náhled na celé občanské právo. Velké změny se udály v oblasti práva dědického. Nový zákoník měl více vyhovovat socialistickému chápání civilního práva. Neměl již podporovat kapitalistické soukromé vlastnictví a moc tzv. vykořisťovatelů. Přednostní bylo dědictví ze zákona, avšak zanechal-li po sobě zůstavitel závěť, měla závěť přednost. Testovací svoboda bylo ovšem výrazně omezena. Jedním z důvodů bylo to, že dědické právo nemělo napomáhat vykořisťování člověka člověkem. Jeho pomocí se neměla prodlužovat moc nad majetkem osobou již zemřelou.⁴⁶ Paradoxní se v tomto směru zdá být § 538 SOZ, které říkalo, že při výkladu závěti mělo být dbáno, aby byla splněna skutečná vůle zůstavitele. Tento občanský zákoník byl vybudován na zásadě co nejširší volnosti v nakládání s majetkem.⁴⁷ Tato zásada nesvědčila, jak by se zdálo přirozené, zůstaviteli a jeho testovací volnosti, ale naopak dědici a jeho právu na dědictví.

Jelikož nové socialistické principy omezovaly testovací svobodu, je jasné, že se tato skutečnost musela odrazit v i v úpravě vedlejších doložek v závěti. Ty paradoxně nebyly vyloučeny, přestože se prosazovala snaha co nejvíce znemožnit zásah zůstavitele do osudu svého majetku po své smrti.⁴⁸ Dále se prosazovala snaha, aby dědic nebyl těmito doložkami omezován v dispoziční volnosti se zděděným majetkem na úkor co nejúčelnějšího hospodářského využití.⁴⁹

⁴⁶ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 41-42.

⁴⁷ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 175.

⁴⁸ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 63-64.

⁴⁹ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 174-175.

2.2.1. Neplatné vedlejší doložky v závěti

Úpravu týkající se vedlejších doložek v závěti najdeme v celých třech paragrafech tohoto zákona. Jmenovitě se jedná o § 548 až § 550 SOZ. V ustanovení § 550 SOZ najdeme vymezení vedlejších doložek v závěti, které jsou neplatné. V této souvislosti se jednalo o podmínku, kterou zůstavitel omezil povolání někoho za dědice.⁵⁰ Dále bylo neplatností postihováno určení času, tedy zůstavení dědictví dědici jen na určitou dobu či nabytí dědictví později než dnem smrti zůstavitele. Neplatné bylo také svěřenské nástupnictví a příkaz, jímž zůstavitel dědici určil způsob, jakým má dědic s dědictvím naložit nebo něco vykonat. Oproti úpravě v OZO byla neplatná také podmínka, která podmiňovala nabytí dědictví neuzavřením manželství s určitou osobou.⁵¹ Neplatnost se týkala pouze vedlejších doložek v závěti, nikoli celého ustanovení. Dědic byl tedy vždy povolán platně a k doložkám se nepřihlíželo.

2.2.2. Podmínka

Podmínky v závěti, jež nebyly neplatné, se daly spočítat na prstech jedné ruky. Jednalo se totiž pouze o čtyři případy přípustných podmínek. Prvním případem bylo omezení výše podílu dědice určitou povinností. Tímto se rozumělo kupříkladu zůstavení určité majetkové hodnoty na vyrovnání dluhu věřiteli pod podmínkou přijetí této majetkové hodnoty věřitelem na úplné vypořádání pohledávky vůči zůstaviteli a věřitel si již dále nenárokoval žádné další plnění vůči dědici, či dědicům. Druhým případem bylo uložení výplaty peněz nebo jiné povinnosti. Jednalo se například o situaci, kdy zůstavitel zůstavil dům jednomu ze synů pod podmínkou, že polovinu ceny vyplatí druhému synovi. Třetím případem bylo ustanovení náhradního dědice k celému dědictví nebo k jednotlivé věci. Šlo o situaci, kdy například zůstavitel zůstavil svůj pozemek dceři, měla-li o něj zájem. Jestliže dcera nechtěla zdědit pozemek, zdědil ho dědic dále ustanovený. Čtvrtým a posledním případem bylo připojení podmínky k závěti vycházející ze zákona, například povolání nascitura za dědice. Za podmínku ve smyslu § 550 SOZ nebylo považováno zřízení věcného břemene

⁵⁰ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 1952, sp. zn. Cz 648/52.

⁵¹ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 176.

pro další osobu na nemovitosti, kterou dědila jiná osoba, pokud takto pořídil zůstavitel v závěti.⁵² Takovéto omezení dědice bylo tudíž platné.

2.2.3. Určení doby

Určení doby, tedy určení spočívající v tom, že dědic by dědil jen na určitou dobu nebo by dědil později než dnem smrti zůstavitele, bylo neplatné bez dalšího. Bylo lhostejno, zda se jednalo o určení doby rozvazovací nebo počátečné. Neplatné bylo i ustanovení, ve kterém zůstavitel určil, že po určitou dobu měl spravovat majetek v pozůstalosti správce nebo vykonavatel závěti. Tyto instituty už SOZ, na rozdíl od OZO, nebyly známy.⁵³

2.2.4. Příkaz

Příkaz, aby dědic po zůstavitelově smrti něco vykonal nebo s dědictvím naložil určitým způsobem či se k němu určitým způsobem choval, byl považován za příkazní smlouvu⁵⁴ patřící do úpravy závazků. Tento příkaz dle příkazní smlouvy měl zaniknout smrtí příkazce. Z tohoto důvodu nemohl takovýto příkaz být nařízen pomocí závěti. Všechny příkazy byly, až na jednu výjimku, neplatné a nesplnění příkazu tedy nemělo vliv na neplatnost závěti a povolání dědice. Onou jedinou výjimkou z neplatnosti příkazu bylo ustanovení, které dědici příkazovalo vyplacení jiné osobě určitou peněžitou částku jako odkaz, případně této osobě poskytl zaopatření nebo výživu.⁵⁵

⁵² BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001, s. 118.

⁵³ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 176-177.

⁵⁴ Srov. rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 7 Ok 387/52.

⁵⁵ HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957, s. 178.

2. 3. Občanský zákoník

Právní úprava vedlejších doložek v závěti byla paradoxně liberálnější ve středním občanském zákoníku než v zákoně č. 40/1964 Sb., z roku 1964. OZ nabyl účinnosti 1. 4. 1964 a platil až do 31. 12. 2013. Během svojí existence byl také mnohokrát novelizován. První znění se vytvářelo v právní situaci poplatné tehdejší době. Tato doba měla za cíl postoupit dále ve svém přebudování na socialistickou společnost, k čemuž měla sloužit revoluce, a ne pouze zrušení dědického práva spočívající ve zrušení soukromého vlastnictví výrobních prostředků.⁵⁶ Ideově vycházela nová úprava z předchozího občanského zákoníku a opět se preferovalo dědění ze zákona, jež bylo pro přechod majetku na dědice a v zájmu socialistické společnosti nejvhodnější,⁵⁷ před děděním ze závěti.⁵⁸ Úprava OZ v oblasti dědického práva měla za cíl být co nejjednodušší, což se odrazilo také ve stručnosti úpravy. OZO věnoval dědickému právu 327 paragrafů, SOZ 52 paragrafů, OZ 27 a po novelách 44 paragrafů,⁵⁹ NOZ věnuje dědickému právu 247 paragrafů.

2.3.1. Vykonavatel závěti

Vykonavatel závěti nebyl úpravě OZ znám. Tento institut postrádal smysl v prostředí, ve kterém neměl zůstavitel možnost omezit dědice svým projevem vůle s vedlejšími doložkami. S vykonavatelem závěti počítal zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech ve svém § 3 odst. 3. V tomto ustanovení se rozuměla vykonavatelem závěti osoba, která, pokud se zřizovala nadace či nadační fond závětí, měla jmenovat první členy orgánů nadace či nadačního fondu, případně revizora, jestliže nebyl jmenován v závěti. Dále měla tato osoba vykonat další úkony související se vznikem nadace či nadačního fondu. Tato úprava ovšem nepamatovala na případ, pokud by osoba, která by dle nadačního zákona byla ustanovena vykonavatelem závěti, tuto funkci nepřijala, nebo by se nedožila smrti zůstavitele či k této činnosti nebude způsobilá. Pokud nastala tato popsaná situace, musel se s ní vypořádat soud tak, aby nebylo zabráněno v realizaci záměru zůstavitele. V řízení o dědictví soud postupoval dle

⁵⁶ KNAPP, Viktor; PLANK, Karol et al. *Učebnice československého občanského práva. Svazek II.* Praha: Orbis, 1965, s. 478.

⁵⁷ MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo.* Praha: Panorama, 1982, s. 46.

⁵⁸ Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 30. 6. 1966, sp. zn. 10 Co 154/65.

⁵⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupanost,* Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. s. 69.

§ 175e odst. 1 OSŘ⁶⁰ a v tomto případě pověřil úkoly vykonavatele závěti správce dědictví.⁶¹

2.3.2. Správce dědictví

Institut správce dědictví byl úpravě OZ znám až od 1. 1. 2005 v důsledku novelizace. Před touto dobou byla správa upravena jen v procením právu a uplatnila se jen v důležitém zájmu účastníků dědického řízení. Hmotněprávní důsledky spočívaly zejména v tom, že správce dědictví mohl být povolán přímo zůstavitelem. Přijetí úpravy správce dědictví bylo vyvoláno potřebou spravovat majetek zůstavitele tak, aby nedocházelo k neúměrným újmám na pozůstalém majetku. Po revoluci začali lidé nabývat větší majetek a svobodně podnikat. Správa podnikatelských aktivit po smrti zůstavitele byla potřebná například z toho důvodu, aby nebyli poškozeni věřitelé či zaměstnanci zůstavitele.

Správa dědictví byla potřebná již z toho důvodu, že dědictví mělo po smrti zůstavitele připadnout více dědicům, kteří se po smrti zůstavitele ocitli v pozicích spoluvlastníků. Preferovala se dohoda mezi dědici na tom, jakým způsobem bude správa vykonávána a kdo ji bude vykonávat, jinak správce dědictví ustanovil soud. Správa dědictví trvala až do rozhodnutí o dědictví v dědickém řízení.⁶²

Pokud zůstavitel nechtěl, aby správu dědictví vykonávali jeho dědicové, mohl – jak je již popsáno výše – od 1. 1. 2005 povolat správce dědictví. Tímto způsobem mohl zůstavitel svou vůlí přesáhnout přes vlastní smrt. Zůstavitel v listině o povolání správce dědictví, jež měla formu veřejné listiny, musel vymezit rozsah majetku, na který se správa vztahovala, osobu správce a jeho povinnosti. Osoba, která se měla stát správcem dědictví, musela s ustanovením do funkce souhlasit. Tento souhlas musel být obsažen v notářském zápisu, kterým byl správce povolán. Listinu, kterou zůstavitel povolal správce, mohl zůstavitel zrušit stejným způsobem, jako se rušila závěť. Tato listina byla uchována v Centrální evidenci vedené Notářskou komorou. Povolání správce

⁶⁰ „Vyžaduje-li to obecný zájem nebo důležitý zájem účastníků, učiní soud i bez návrhu neodkladná opatření, zejména zajistí dědictví, svěří věci osobní potřeby manželovi zůstavitele nebo jinému členu domácnosti, postará se o prodej věcí, které nelze uschovat bez nebezpečí škody nebo nepoměrných nákladů, a ustanoví správce dědictví nebo jeho části.“

⁶¹ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 82.

⁶² MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 115 - 118.

mohl odvolat svůj souhlas se jmenováním do funkce ještě za života zůstavitele ve formě notářského zápisu.

Správce dědictví se ujal své funkce ihned poté, co se dozvěděl o smrti zůstavitele. Jestliže se správce ujal své funkce, musel o tom vyrozumět soud. Pokud povolaný správce dědictví nevěděl o tom, že zůstavitel zemřel, byl o této skutečnosti vyrozuměn soudem. O své funkci musel správce informovat soud aspoň dvakrát ročně, nestanovil-li soud jiné opatření. V některých případech, pokud nebyl správce dědictví povolán zůstavitelem, mohl být správce povolán soudem *ex offio*. Správce dědictví měl nárok na odměnu a nárok na náhradu hotových výdajů. Při ukončení správy měl správce předložit konečnou správu o své činnosti dědicům prostřednictvím soudu⁶³

2.3.3. Podmínka

Z celé úpravy dědického práva, tedy z těchto několika málo ustanovení v OZ, bylo vedlejším doložkám v závěti věnováno jedno ustanovení o jediné větě. Jednalo o § 478 OZ, které odjímalo právní následky jakýmkoliv podmínkám připojeným k závěti. Toto byla výjimka z jinak obecného pravidla obsaženého v § 36 odst. 1 OZ, které říkalo – mimo jiné – že vznik, změnu nebo zánik práva či povinnosti je možné vázat na splnění podmínky, která závisí na budoucí nejisté události. Budoucí nejistou událostí v této souvislosti ovšem dle odborné literatury mohla být skutečnost, zda dědic neodmítne dědictví, což je považováno za zákonnou podmínku. Podle stejné literatury také neplatí doslova, že by dědictví připadlo dědici ihned smrtí zůstavitele, ale že byl třeba dědicův projev vůle, zda dědictví přijme nebo ne.⁶⁴ Ve větě za středníkem § 478 OZ se odkazovalo na ustanovení § 484 odst. 1 OZ, avšak paragraf, na který bylo odkazováno, nebyl členěn na odstavce.⁶⁵ Účelem odnětí právních následků podmínkám připojeným k závěti bylo třeba hledat ve snaze co nejméně omezovat dědice co do nabytí dědictví i co do dispozic s dědictvím. Takováto omezení by dědici bránila v účelném využití zděděných statků.⁶⁶ Stejně jako v předchozí úpravě SOZ platilo

⁶³ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 120-123.

⁶⁴ Srov. MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 83.

⁶⁵ Tato skutečnost měla příčinu ve změně k 1. 1. 1992 novelizací zákonem č. 509/1991 Sb., kdy se ze tří odstavců stal jeden. Po této novele původní odkaz nejlépe odpovídal třetí větě § 484 OZ.

⁶⁶ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník I, II*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1458.

dle OZ, že neplatností byla postižena pouze vedlejší doložka v závěti, nikoliv celé ustanovení, takže dědic byl vždy povolán platně a k doložce se nepřihlíželo.

Ze slov § 478 OZ vyplývalo, že jakékoliv podmínky připojené k závěti byly bez právních následků. Toto ustanovení přímo slovně nevyklučovalo další vedlejší doložky v závěti, zejména doložku času a příkaz. Rozdíly mezi jednotlivými vedlejšími doložkami v závěti jsou popsány v první kapitole této práce. I přes rozdíly mezi doložkami byl § 478 OZ mířen i proti příkazu, což poznáme s onoho odkazu na § 484 OZ větu třetí, podle které mohl zůstavitel nařídit započtení na dědický podíl to, co dědici daroval ještě za života, což byla výjimka povoleného příkazu jakožto vedlejší doložky v závěti.⁶⁷ Dle obecné občanskoprávní zásady „co není zákonem zakázáno, je dovoleno“ bychom měli výkladem dovodit, že vedlejší doložky, které nejsou podmínkou, by měly být připuštěny. Tento výklad ovšem přijat nebyl, naproti tomu dobová teorie i praxe přijímala výklad nepřipouštějící žádné vedlejší doložky v závěti⁶⁸ s několika drobnými výjimkami, jež jsou zde popsány.⁶⁹

Dědická substituce vulgární, tedy obecné náhradnictví,⁷⁰ spočívající v ustanovení náhradního dědice (nebo náhradního dědice náhradnímu dědici) pro případ, že by prvně povolán dědic nedědil, nebylo možné podřadit pod pojem podmínky⁷¹ bez právních následků, protože omezení v § 478 OZ se mělo týkat příkazů, zákazů či omezení, kterými měl být omezen dědic ve volném nakládání s dědictvím. Tak tomu však v případě obecného náhradnictví nebylo a toto stanovisko soudní praxe odpovídalo běžnému životu a právnímu cítění pracujících.⁷² Dle výkladu Nejvyššího soudu a judikatury tedy obecné náhradnictví bylo připuštěno, ačkoliv nebylo upraveno v OZ. V tomto případě se dle názoru Bednáře jednalo o účelový výklad bez opory v zákoně.⁷³ Dále bylo připuštěno zřízení věcného břemeno závětí ve prospěch jiné osoby.⁷⁴

⁶⁷ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 84.

⁶⁸ Podle Bednáře šlo o výklad protizákonný.

⁶⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 85-86.

⁷⁰ Dle NOZ má obecné náhradnictví povahu vedlejší doložky v závěti, které byly v OZ zakázány.

⁷¹ Ale dle názoru Bednáře je obecné náhradnictví podmínkou ve smyslu § 478, která je ve prospěch dědiců viz BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 86-88 nebo BEDNÁŘ, Václav. *Nová úprava dědického práva*. In Sborník přednášek ze Semináře k novému občanskému zákoníku pro zástupce krajů. Ostrava: Atlas Consulting, spol.s.r.o., 2012, s. 16.

⁷² MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1982, s. 77.

⁷³ Srov. BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická poslušnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 87-88.

⁷⁴ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 1991, sp. zn. 4 Cz 56/91.

V neposlední řadě bylo – jak je již naznačeno výše – připuštěno ustanovení závěti, kterým zůstavitel nařizuje započtení na dědický podíl to, co dědic od zůstavitele bezplatně obdržel ještě za jeho života.⁷⁵ Tento příkaz nikterak neoslaboval postavení dědice. Byl připuštěn z důvodu spravedlivějšího rozvržení prospěchu z dědictví, kterého se dědicům dostalo za život zůstavitele a které se má dědicům dostat po jeho smrti.⁷⁶ Podobný zůstavitelův příkaz, kterým by se mělo započíst, co získali předkové dědice od zůstavitele, by také nebyl neplatný.⁷⁷

Jak je popsáno v předchozím odstavci – i bez výslovné úpravy v OZ bylo připuštěno obecné náhradnictví. Podobný osud však nepotkal náhradnictví svěřenské. OZ se proti svěřenskému náhradnictví, stejně jako předchozí úprava SOZ, stavěl velmi negativně. Oproti SOZ, který vyřešil situace ohledně svěřenského náhradnictví tím způsobem, že jeho zákaz počal až 1. 1. 1951 a dále stanovil v § 565 odst. 2 SOZ, že ustanovení o svěřenském náhradnictví v SOZ nelze užít, pokud zůstavitel zemřel po 31. 12. 1950. SOZ tedy nechal „doběhnout“ závěti a jejich ustanovení o svěřenském náhradnictví, které byly pořízeny ještě za platnosti OZO. OZ zaujal radikálnější přístup, když v § 859 odst. 2 stanovil, že prvním dubnem 1964 zaniknou všechna omezení vyplývající ze svěřenského náhradnictví. Tímto přechodným ustanovením svěřenský náhradník (substitut) pozbyl svá čekatelská dědická oprávnění a přední dědic (institut) se stal neomezeným vlastníkem zděděného majetku a mohl s ním dále nakládat dle libosti.⁷⁸

⁷⁵ ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník I, II*, 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1459.

⁷⁶ MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého)*, Praha: Informatorium, 1993, s. 74.

⁷⁷ MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1982, s. 77.

⁷⁸ Srov. MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 83.

2.3.4. Příkaz

Příkaz v § 484 větě třetí OZ nebyl příkazem v té podobě, jak ho zná právní teorie podložená historickým vývojem a terminologií. OZ nepřijal příkazy hlavně z toho důvodu, aby dědic nebyl omezován. Přitom nerozlišoval případy, kdy by šlo o příkaz, který by do jisté míry mohl nějakým způsobem více omezit dědice, jako například vystoupat na Mount Everest, a mezi příkazem, který by měl pouze pietní charakter, jako například držet minutu ticha první neděli po úmrtí zůstavitele.⁷⁹

⁷⁹ Srov. MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 90-91.

3. Současná pozitivněprávní úprava vedlejších doložek v závěti

V této kapitole bych se chtěl zabývat výkladem a komentářem úpravy vedlejších doložek v závěti upravených v NOZ. Zaměřím se i na nepřipustné vedlejší doložky v závěti a na instituty, které mají povahu vedlejších doložek v závěti, ale nejsou upraveny přímo v rubrice vedlejších doložek v závěti v NOZ. V závěru této kapitoly popíšu procesní úpravu týkající se nabytí dědictví následným dědicem.

3. 1. „Nový“ občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., předchozím úpravám navzdory, nepřijímá „totalitní přístup“ k dědickému právu, jenž opovrhuje vůlí zůstavitele a jejím projevem. Vrací se ke standardnímu modelu, ve kterém je s majetkem v pozůstalosti naloženo, až na výjimky,⁸⁰ podle vůle zůstavitele projevené v závěti.⁸¹ Jde zejména o projekci zásady autonomie vůle, která je díky NOZ posílena. Vůle zůstavitele by měla být co nejméně omezena. Veškerá zůstavitelova pořízení pro případ smrti mají být vykládána s ohledem na jeho vůli.⁸² Závěť nelze vyložit tak, jak se jeví dědicům. Výklad závěti je třeba provádět i s přihlédnutím k některým speciálním výkladovým pravidlům obsaženým v § 1551 a násl. a v § 1604 násl. NOZ.⁸³ Zdá se být poměrně logické, že pokud někdo celý život nabývá majetek různého druhu a hodnoty, za čímž stojí roky úsilí a péle, měla by takováto osoba mít možnost ovlivnit osud svého majetku i po vlastní smrti. V době předchozích úprav platilo, že pokud jsme za života něco darovali, mohli jsme takovýto dar pro nevděk odvolat, avšak po smrti jsme možnost odvolat jakékoliv darování již neměli. Právní úpravy předchozí dávaly zcela nepokrytě najevo, že přednost mají vždy potřeby živého před potřebami a přáními mrtvého, jenž by chtěl stanovit osud statkům, které během života nashromáždil.⁸⁴ Nemůžeme také tvrdit, že není třeba respektovat vůli zemřelého, protože takovýto vůli nemá. Úprava dědického práva v předchozí úpravě OZ byla kritizována kvůli své nepředvídatelnosti pro zůstavitele. Mnoho problémů týkajících se dědictví po

⁸⁰ V některých případech nelze s pozůstalostí naložit přesně podle přání zůstavitele – viz kapitola o příkazu, dále v případě nepominutelných dědiců aj.

⁸¹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 639.

⁸² BEDNÁŘ, Václav. *Nová úprava dědického práva*. In Sborník přednášek ze Semináře k novému občanskému zákoníku pro zástupce krajů. Ostrava: Atlas Consulting, spol.s.r.o., 2012, s. 2.

⁸³ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 615.

⁸⁴ MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi*. Praha: Leges, 2011, s. 91.

zůstaviteli bylo řešeno až po jeho smrti zůstavitele bez možnosti jeho vlivu či zásahu.⁸⁵

NOZ tyto negativní myšlenky nepřijímá a opouští i komunistickou ideu o chudém socialistickém občanovi, jehož majetek se skládá nanejvýše z bytu a auta. Dnešní doba je specifická spíše tím, že lidé mají větší jmění, které se následně může stát předmětem dědictví. Zůstavitel má nově možnost nejen náležitě zabezpečit dědice nebo odkazovníky, ale také určit, jakým způsobem se má zacházet s hodnotami, které během života nashromáždil. Existence vedlejších doložek v závěti upravených v NOZ vyhovuje potřebám společenské praxe a navrácí do našeho práva základní funkce dědického práva – respekt k projevu poslední vůle zůstavitele, který z pozice vlastníka rozhoduje o svém vlastnictví a jeho osudu.⁸⁶ Jako v každé záležitosti, i zde se objevují názory zpochybňující tento institut a příklánějící se spíše k „právní jistotě“ dědice než k právu zůstavitele.⁸⁷ Dědictví nemůžeme chápat jen jako právo na pozůstalost,⁸⁸ ale také jako právo zůstavitele pořídit o svém majetku, a to i za pomoci vedlejších doložek v závěti.

NOZ přináší patrnou změnu v souvislosti s dědickým nápadem, která je pro vedlejší doložky v závěti poměrně zásadní. Dle úpravy dědického práva obsažené v OZ se dědictví, tedy majetek, nabýval smrtí zůstavitel. Tento přístup dle NOZ není použitelný. NOZ totiž přináší možnost, že samotné dědictví, tedy konkrétní zděděný majetek, bude možné dědicem nabyt až později než dnem smrti zůstavitele, typicky po určité doložené době, po splnění odkládací podmínky či příkazu. Z tohoto důvodu dle úpravy dědického práva v NOZ, konkrétně dle věty první § 1479, smrtí zůstavitele vzniká dědici dědické právo. Přičemž okamžik nabytí dědictví, majetku, řešen není, protože v každém konkrétním případě bude okamžik nabytí vlastnického práva ke zděděným věcem různý.⁸⁹

⁸⁵ BEDNÁŘ, Václav. *Nová úprava dědického práva*. In Sborník přednášek ze Semináře k novému občanskému zákoníku pro zástupce krajů. Ostrava: Atlas Consulting, spol. s.r.o., 2012, s. 1-2.

⁸⁶ ELIÁŠ, Karel. *Legendy o osnově občanského zákoníku*. Právní rozhledy. 2007. č. 17. s. 634.

⁸⁷ WAWERKA, Karel. *Nový občanský zákoník z pohledu emeritního notáře*. Bulletin advokacie. 2014 č. 12. s. 28.

⁸⁸ Srov. § 1475 odst. 1 NOZ.

⁸⁹ BEDNÁŘ, Václav. *Nová úprava dědického práva*. In Sborník přednášek ze Semináře k novému občanskému zákoníku pro zástupce krajů. Ostrava: Atlas Consulting, spol. s.r.o., 2012, s. 3.

Vedlejší doložky v závěti, které jsou v NOZ upraveny v § 1551 a násl., umožňují uplatnit přímý vliv zůstavitele po jeho smrti na pozůstalý majetek. Vedlejší doložky můžeme rozdělit na několik typů. Prvním typem je povolání vykonavatele závěti a správce pozůstalosti. Druhým pak možnost připojení podmínky, doložení času a příkazu. Tato skupina vedlejších doložek vychází z vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937. Do třetího typu můžeme zařadit instituty, které mají povahu vedlejších doložek v závěti, jde zejména o obecné náhradnictví, svěřenské nástupnictví či odkaz. Jednotlivé vedlejší doložky v závěti jakož i instituty, jež mají povahu vedlejších doložek v závěti, jsou popsány níže.

Pokud je dědici něco zůstaveno s připojením vedlejší doložky v závěti, zejména s příkazem či odkazem, a dědic se hodlá vzdát dědictví ve prospěch jiného dědice, musí dle § 1490 odst. 2 NOZ splnit veškerá opatření, jež jsou předmětem vedlejších doložek v konkrétní závěti a která musí splnit dle zůstavitele jen osobně. Důvod této úpravy je poměrně jasný. Má se zabránit obcházení vůle zůstavitele. Obcházení vůle zůstavitele by spočívalo v tom, že pokud by se dědic, který je obtížen osobní vedlejší doložkou v závěti, vzdal dědictví ve prospěch jiného dědice, který by nemohl připojenou doložku splnit, byl by tím původní dědic osvobozen a doložka by nemusela být splněna. Dědic, který se vzdá dědictví ve prospěch jiného dědice, musí tedy vedlejší doložku v závěti, jenž je vázána výlučně na jeho osobu, splnit, i když nic nezdědí. Pokud by tak neučinil, nemohl by dědit ten dědic, v jehož prospěch se původní dědic svého dědického práva vzdal. Jestliže se někdo vzdá ve prospěch jiného dědice svého dědického práva, které je obtíženo vedlejší doložkou, jež není osobního charakteru, vyhoví této vedlejší doložce ten, v jehož prospěch se původní dědic svého dědického práva vzdal, nenařídil-li zůstavitel jiné opatření, jinak dědit nebude. Obdobně se postupuje v případech uvolněného podílu dle § 1506 NOZ a náhradnictví dle § 1509 NOZ.

3. 1. 1. Nepřípustnost vedlejších doložek v závěti

Ačkoliv podle nové úpravy občanského práva stojí v popředí princip autonomie vůle, v tomto případě autonomie vůle zůstavitele, a jsou připuštěny vedlejší doložky v závěti, je třeba chránit dědice před vedlejšími doložkami zneužívajícími či zřejmě obtěžujícími. Nepřípustné jsou také vedlejší doložky, které jsou nesrozumitelné a odporují veřejnému pořádku. Výslovně jsou zakázány vedlejší doložky nutící dědice vstoupit do manželství, setrvat v něm nebo takového manželství zrušit.⁹⁰

Příkladem zřejmě obtěžující doložky může být podmíněné nabytí dědického práva tím, že dědic znovu vystuduje stejnou vysokou školu nebo vyběhne stokrát na Říp. Doložení času spočívající v odložení dědického práva například na pět minut. Příkaz stát se členem politické strany nebo hnutí. Vedlejší doložkou, která by odporovala veřejnému pořádku, může být podmínka, podle které by měl dědic nafackovat sousedovi nebo příkaz podporovat rasistické hnutí či provozování mnohoženství.⁹¹

Nesrozumitelné jsou takové doložky, u nichž nelze zjistit jejich význam výkladovými prostředky. Nesrozumitelnost musí být objektivní. Doložka nesmí být nesrozumitelná jen osobě, jež je vedlejší doložka určena.⁹² Zvláštní nesrozumitelnou doložkou je doložka perplexní, tedy protismyslná. Jedná se o takovou doložku, ve které je věta podmiňující v rozporu s větou podmíněnou.

Z nepřípustných doložek ukládajících dědici, aby uzavřel nebo neuzavřel manželství, popřípadě v něm setrval nebo ho zrušil, existuje výjimka, spočívající ve zřízení práva dědici na dobu, než uzavře manželství. Může se jednat kupříkladu o situaci, kdy je dědic vyživován z dědictví do té doby, dokud neuzavře sňatek. V tomto případě se nabízí otázka, zda se tento zákaz mířící na manželství použije i na setrvání osob, které spolu pouze žijí, a to zejména z toho důvodu, že čím dál méně párů v dnešní době uzavírá sňatky. Dalším diskutabilním případem může být následující situace: zůstavitel omezí dědické právo dědici, u kterého probíhá rozvodové řízení, doložením času. Toto doložení času spočívá v tom, že dědic

⁹⁰ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 641.

⁹¹ Myšleno ve svazku manželském.

⁹² SVOBODA, Jirí; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 75.

bude dědit až po rozvodu manželství. Zůstavitel například použije v textu ustanovení doložení času formulaci „až když se rozvedeš se svým manželem“ či „po rozvodu s tvým manželem“. Taková vedlejší doložka v závěti jistě dle slov odporuje § 1552 NOZ, který mimo jiné, říká, že se nepřihlédne k vedlejší doložce, kterou zůstavitel ukládá dědici, aby zrušil manželství. Je však otázkou, zda by se v případě, pokud v době před pořízením závěti zůstavitelem bylo manželství v rozvodovém řízení, jednalo o rozpor s § 1552 NOZ. Podle mého názoru by se v tomto případě o rozpor s tímto ustanovením nejednalo. K projevu vůle směřujícímu ke zrušení manželství došlo dříve, než byla pořízena závět. Zůstavitel nedal v závěti přímý pokyn dědici, že pokud chce dědit, ať zruší manželství, ať se rozvede. Zůstavitel ve svém posledním pořízení pouze reagoval na situaci, která byla vytvořena před pořízením závěti. Zůstavitel v závěti tedy reaguje na návrh na rozvod manželství a na situaci, která má nastat, ale zůstavitel se jí nemusí dožít. V tomto případě se tedy zůstavitel nemusí dožít samotného rozvodu manželství. Podle mého názoru není důvod přistupovat odlišně k situaci, kdy je možné zříditi někomu dědické právo na dobu, než uzavře manželství, což je zákonem dovoleno, a k situaci, kdy by se někomu zřídilo dědické právo na dobu, než bude manželství zrušeno.

O dovolenosti vedlejší doložky v konkrétních případech bude samozřejmě rozhodovat soud, který bude dědictví projednávat.⁹³ Lidská fantazie je velice pestrá, takže se můžeme těšit, jaký obsah vedlejších doložek přinese jejich praktická aplikace.

Při výkladu vedlejších doložek v závěti nesmíme opominout výkladové pravidlo obsažené v § 1494 odst. 2 NOZ. Závěť je třeba vyložit takovým způsobem, aby se co nejvíce vyhovělo vůli zůstavitele. Slova použitá v závěti se vyloží podle obvyklého významu, ledaže se prokáže, že si zůstavitel navykl spojovat s určitým výrazem zvláštní, sobě vlastní smysl. Závěť nesmí být vyložena podle toho, jak se jeví dědicům. Výjimkou může být to, že dědic, kterému je závěť ku prospěchu, prokáže výše zmíněný návyk zůstavitele spojovat určitý výraz s oním zvláštním, sobě vlastním smyslem.

⁹³ BEZOUŠKA, Petr; PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. 1. vyd. Ostrava: Anag, 2013. s. 206.

Za nesrozumitelné vedlejší doložky v závěti by se považovaly také ty, jež by bylo možné vyložit více různými způsoby. Dále takové, ve kterých by slova nedávala žádný smysl, byla by přeházená, nebo by vedlejší doložka byla napsána šifrovaně.⁹⁴ U posledního případu si myslím, že by se mohlo uplatnit pravidlo obsažené v § 1494 odst. 2 NOZ.

3. 2. Vykonavatel závěti

Vykonavatel závěti je upraven zejména v § 1553 až § 1560 NOZ. Jelikož je vykonavatel závěti účastníkem řízení o pozůstalosti, je upraven i v procesním předpisu ZŘS, například v ustanoveních § 114, § 142, §148 a § 156.

Ustanovení § 1553 odst. 1 NOZ umožňuje zůstaviteli povolat vykonavatele závěti a případně mu určit, jaké bude mít povinnosti a způsob jeho odměňování. Zůstaviteli zřejmě nic nebrání v tom, aby povolal více vykonavatelů závěti. Povolá-li více vykonavatelů závěti s právy a povinnostmi správců pozůstalosti, platí pro tyto vykonavatele to, co je popsáno níže u plurality správců pozůstalosti. Pokud však zůstavitel povolá více vykonavatelů závěti bez práv a povinností správců pozůstalosti, bude potřeba, aby zůstavitel ve svém pořízení upravil vztahy mezi vykonavateli. Vhodné bude, aby každému vykonavateli přidělil určitou oblast, o kterou se má postarat. Jestliže zůstavitel nestanoví pravidla, podle kterých mají vykonavatelé závěti postupovat, tak je otázkou, jak by se posuzovaly případné konflikty mezi nimi. V případě plurality vykonavatelů závěti bez rozdělení jejich kompetencí, by se mohlo stát, že jeden vykonavatel by prokázal soudu splnění zůstavitelových nařízení a další vykonavatel by toto popíral. Do toho ještě mohou vstoupit dědicové, kteří nemusí souhlasit s tvrzením vykonavatele či vykonavatelů. V takovémto konfliktu bude záležet na soudním komisaři, jaký důkaz k prokázání dědického práva provede.⁹⁵ Podle názoru v odborné literatuře⁹⁶ není případný spor o to, zda byla splněna nařízení zůstavitele sporem o dědické právo, nýbrž předběžnou otázkou potřebou pro vydání usnesení o pozůstalosti.

⁹⁴ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 75.

⁹⁵ Srov. druhou větu § 1690 odst. 2 NOZ.

⁹⁶ SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 402.

Mezi vykonavatelovy povinnosti bude patřit – jak již bylo zmíněno – zejména péče o to, aby byla řádně splněna zůstavitelova poslední vůle a aby se dostálo jeho pokynům. Vykonavatel bude hájit před soudem platnost zůstavitelovy závěti a dalších listin. Vykonavatel bude namítat nezpůsobilost dědice či odkazovníka.⁹⁷ Potvrdí soudu splnění nařízení zůstavitele, čímž provádí vlastní dozor nad výkonem poslední vůle zůstavitele s tím, že případné spory o splnění zůstavitelových nařízení⁹⁸ mezi ním a dědici rozhodne soudní komisař v pozůstalostním řízení. Vykonavatel vydá prohlášení o splnění odkazu.⁹⁹ Za předpokladu, že nebude povolán správce pozůstalosti, má vykonavatel spravovat pozůstalost až do potvrzení nabytí dědictví dědicům soudem.¹⁰⁰

Ustanovení § 1553 odst. 2 NOZ přikazuje soudu, který se při projednávání dědictví dozví o povolání vykonavatele závěti zůstavitelem, aby vykonavatele o tomto povolání vyrozuměl. Vykonavatel může z funkce kdykoliv odstoupit. Odstoupení z funkce je účinné, dojde-li soudu. Funkce vykonavatele může zaniknout i přímo ze zákona, například dle § 200 písm. g) ZŘŠ.¹⁰¹ Vykonavatel nemusí svoji funkci ani přijmout. V případě, že vykonavatel nevěděl o svém povolání dříve, než se začalo dědictví projednávat, vyrozumí ho o této skutečnosti soud a zároveň soud vykonavatele vyzve, aby se této funkce ujal dle § 148 ZŘS. To neplatí, jestliže vykonavatel závěti již dříve oznámil, že začal svou funkci vykonávat. Vykonavatel vykonává svou funkci po dobu trvání úkolů, kterými ho zůstavitel pověřil. Tyto úkoly mohou mít přesah skončení dědického řízení. Tak například zůstavitel určí dědicem dítě, které se má teprve narodit. Toto dítě zdědí zůstavitelův byt s tím, že správu budou provádět jeho rodiče, jakožto zákonní zástupci. V tomto případě bude vykonavatel dohlížet na správu předmětu dědického práva, dokud dědic nebude zletilý. Jelikož není možné nutit osobu, kterou určil zůstavitel jakožto vykonavatele závěti, aby tuto funkci přijala, je jistě možné, aby zůstavitel určil i náhradního vykonavatele závěti pro případ, že

⁹⁷ Srov. § 1481 NOZ.

⁹⁸ Srov. § 1690 odst. 2 NOZ.

⁹⁹ Srov. § 1621 odst. 2 NOZ.

¹⁰⁰ Srov. § 1554 odst. 2 a § 1677 odst. 1 NOZ.

¹⁰¹ „Dnem právní moci usnesení o nařízení likvidace pozůstalosti zanikají: g) funkce vykonavatele závěti a správce pozůstalosti.“

prvně jmenovaný funkci vykonavatele závěti nepřijme nebo nebude moci funkci vykonávat.¹⁰²

V odborné literatuře¹⁰³ se mimo jiné dočteme: „*I když vykonavateli náleží správa pozůstalosti, může být pozůstalostním soudem odvolán (§1560), budou-li proto dány stanovené podmínky, zbavit jej ostatních úkolů vykonavatele závěti nebude možné.*“ Tento názor není blíže odůvodněn. Podle mého názoru autoři vycházejí ze systematiky NOZ, kdy předmětné ustanovení § 1560 je obsaženo v rubrice Správce pozůstalosti. Ustanovení § 1560 NOZ ale říká: „*Poruší-li vykonavatel závěti nebo správce pozůstalosti závažně své povinnosti, není-li schopen své povinnosti řádně plnit nebo je-li pro to jiný vážný důvod, odvolá ho soud i bez návrhu.*“ Myslím si, že toto ustanovení nemíří pouze na porušení povinnosti správce pozůstalosti nebo vykonavatele závěti jen co se týče jeho případné správy pozůstalosti, ale že toto ustanovení míří na všechny povinnosti jak správce pozůstalosti, tak na všechny povinnosti vykonavatele závěti. Pokud by nebylo možné vykonavatele závěti zbavit jeho úkolů, mohlo by se stát, že vůle zůstavitele nebude řádně naplněna. Vykonavatel povolany zůstavitelem může například vážně onemocnět nebo nebude jednat s péčí řádného hospodáře, a přesto se nemusí sám od sebe výkonu funkce vykonavatele vzdát, což by dle výše uvedeného názoru byla jediná možnost, jak by bylo možné zbavit vykonavatele jeho úkolů. Je otázkou, zda § 1560 NOZ má doopravdy být umístěn v rubrice Správce pozůstalosti, či by spíše neměl zaujmout místo v rubrice Zvláštní ustanovení, které by platilo jak pro vykonavatele závěti, tak pro správce pozůstalosti, podobně jako je tomu v ustanoveních § 1567 až § 1568 NOZ, které jsou pod rubrikou Zvláštní ustanovení a platí jak pro podmínku, tak pro doložení času.

Hlavní úkoly vykonavatele závěti jsou vyjmenovány v § 1554 NOZ s požadavkem postupu s péčí řádného hospodáře. Péče řádného hospodáře znamená pro vykonavatele závěti zejména to, že pokud tuto funkci přijme, musí ji vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí.¹⁰⁴ Vykonavatel závěti může mimo jiné hájit před soudem platnost závěti, namítat nezpůsobilost dědice. Může tedy podávat žaloby. Postavení vykonavatele závěti

¹⁰² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 161-162.

¹⁰³ Tamtéž.

¹⁰⁴ Srov. § 159 odst. 1 NOZ.

jakožto účastníka řízení o pozůstalosti, kde může uplatnit některá oprávnění z § 1554 odst. 1 NOZ, je upraveno v § 114 ZŘS. Vykonavatel jakožto účastník řízení má všechna procesní oprávnění, je tedy předvolán k projednání dědictví spolu s dědici, je mu doručováno vše, co se doručuje i dědicům. Vykonavatel může být přítomen i při soupisu pozůstalosti, pokud to neohrozí vážně jeho včasné provedení. Při soupisu může vykonavatel vznášet dotazy a připomínky.¹⁰⁵

Podle § 1554 odst. 2 NOZ platí, že pokud zůstavitelem není povolán správce pozůstalosti, náleží vykonavateli závěti také správa pozůstalosti, dokud soud nerozhodne o jiném opatření. Druhá věta tohoto ustanovení může přinést určité problémy, protože říká, že ustanovení o správci pozůstalosti se na vykonavatele závěti použijí obdobně, pokud byl povolán veřejnou listinou; jinak se použijí přiměřeně. Vykonavatel závěti je však povolán vždy se stejnými pravomocemi a povinnostmi, zákon zde nařizuje, abychom rozlišovali, zda je povolán ke správě pozůstalosti veřejnou či soukromou listinou. Vykonavatel by však měl správu pozůstalosti vykonávat vždy tak, jak to zákon ukládá správci pozůstalosti.¹⁰⁶

Ustanovení § 1555 NOZ cílí na spory o platnost povolání vykonavatele. Podle této úpravy je možné podat námitky proti povolání vykonavatele do funkce. Takovou námitku bude podávat zejména dědic, který se nebude chtít podrobit vykonavatelovým opatřením, kterými bude dohlížet na projev vůle zůstavitele nebo nebude souhlasit s konkrétní osobou jakožto s vykonavatelem závěti nebo také bude popírat pravost závěti, kterou byl vykonavatel zůstavitelem povolán. Pokud by byla závěť později shledána neplatnou, byl by i vykonavatel povolán neplatně a do funkce by nenastoupil platně. Vykonavatel závěti by však ve své funkci uplatňoval svá práva a své povinnosti až do doby, než by bylo pravomocně rozhodnuto o jeho neplatném povolání, pokud soud neurčí jiné opatření. Takovou určovací žalobu nemusí podávat vykonavatel závěti, je na dědicích, zda bude tato žaloba podána. Jiné opatření soudu spočívá v tom, že soud, respektive soudní komisař, může v době, než bude rozhodnuto o platnosti právního jednání, kterým byl povolán vykonavatel závěti, odejmout vykonavateli závěti právo

¹⁰⁵ Srov. § 1684 odst. 2 písm. a) NOZ.

¹⁰⁶ ŠVESTKA, Jirí; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 164.

spravovat pozůstalost. Taková situace by nastala zřejmě tehdy, pokud by byly opravdu důvodné pochybnosti o tom, zda je právní jednání, kterým byl vykonavatel povolán, platné. V této situaci by se uplatnil § 156 ZŘS¹⁰⁷ řešící situaci v případě vzniku pochybností.¹⁰⁸

3. 3. Správce pozůstalosti

Úpravu správce pozůstalosti nalezneme v § 1556 až § 1560 NOZ. Institut správy pozůstalosti je převzatý z úpravy obsažené v OZ s přejmenováním ze správce dědictví na správce pozůstalosti.¹⁰⁹ Rozdíl mezi těmito instituty je popsán výše v teoretické části. První z těchto ustanovení, tedy § 1556 odst. 1 NOZ umožňuje zůstaviteli povolat správce pozůstalosti nebo její části a určit povinnosti správce. Pro vykonavatele závěti¹¹⁰ i správce pozůstalosti¹¹¹ platí, že zůstavitel může určit, jak a zda bude vykonavatel závěti nebo správce pozůstalosti odměňován. Na základě použití slova „zda“ v ustanoveních upravujících odměnu vykonavatele závěti a správce pozůstalosti usuzují, že je zcela na vůli zůstavitele, jestli zřídí výkon těchto funkcí úplatný nebo bezúplatný. Dá se tedy předpokládat, že by zůstavitel nemusel ve své závěti určit odměnu správce či vykonavatele, nebo dokonce výslovně pořídit v tom smyslu, že činnost správce či vykonavatele bude bezúplatná. U vykonavatele závěti platí, že jeho odměnu určí zůstavitel v závěti. Jestliže zůstavitel odměnu neurčí, vykonavatel bude ve své funkci bezúplatně. Podle § 1402 odst. 1 NOZ se však má za to, že správci náleží obvyklá odměna podle povahy jeho služeb. Činnost správce pozůstalosti jakožto správce cizího majetku je tedy zásadně úplatná a správce pozůstalosti má nárok na odměnu. Odměna správce pozůstalosti má také svou procesní úpravu v § 127 ZŘS. Podle tohoto ustanovení patří odměna správce pozůstalosti¹¹² do nákladů řízení. Jestliže nebude povolán správce pozůstalosti a správa pozůstalosti připadne dědicům, tak se dá předpokládat, že se jejich náklady, které při správě pozůstalosti vzniknou, nezapočítají do nákladů řízení. Rozhodování o odměně správce

¹⁰⁷ „Vznikne-li pochybnost o tom, zda má pozůstalost spravovat správce pozůstalosti povoláný zůstavitelem, nebo vykonavatelem závěti, nebo dědic, nebo některý z více dědiců anebo všichni dědicové, soud i bez návrhu usnesením rozhodne, kdo z nich je oprávněn ke správě pozůstalosti.“

¹⁰⁸ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 165.

¹⁰⁹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit. 2012, s. 642.

¹¹⁰ Srov. § 1553 odst. 1 NOZ

¹¹¹ Srov. § 1556 odst. 1 NOZ

¹¹² Ovšem v textu § 127 ZŘS se objevuje termín „správce dědictví“.

pozůstalosti se bude řídit dle vyhlášky 196/2001 Sb., o odměnách a náhradách notářů, správců pozůstalostí a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

Druhá věta ustanovení § 1556 odst. 1 podmiňuje povolání správce pozůstalosti formou veřejné listiny, tedy notářským zápisem dle § 62 a násl. NŘ. Touto podmínkou se ustanovení závěti o povolání správce pozůstalosti stává do jisté míry privilegovanou vedlejší doložkou v závěti. Může se jednat o samostatný notářský zápis, kterým se speciálně povolá správce pozůstalosti nebo může jít o závěť sepsanou ve formě notářského zápisu. Veřejná listina povolávající správce pozůstalosti se liší od listiny, kterou se povolával správce dědictví dle OZ tím, že dle úpravy NOZ nemusí být v listině, kterou se povolává správce pozůstalosti, souhlas tohoto budoucího správce pozůstalosti s ustanovením své osoby do této správcovské funkce. Tato povolávací listina by měla obsahovat povolání správce pozůstalosti, tedy označení fyzické či právnické osoby, která bude tuto funkci zastávat. Může se také jednat o advokáta nebo notáře za podmínky, že tento notář nebude pověřen žádnými úkony v tomto pozůstalostním řízení. Dále je možné v této listině vymežit, zda má správce spravovat celou pozůstalost nebo jen její část. Pokud zůstavitel nevymezí část pozůstalosti, kterou má správce spravovat, a přesto povolá správce, bude se mít za to, že má spravovat pozůstalost celou.¹¹³

Povolání správce pozůstalosti a povolání vykonavatele závěti – jak je ostatně popsáno výše – se od sebe liší tím, že správce musí být povolán veřejnou listinou. Správce by tedy nebyl povolán platně, pokud by ho zůstavitel určil svou ručně psanou závětí ve formě soukromé listiny. Myslím si, že pokud by došlo k této popsané situaci a správce pozůstalosti by byl zůstavitelem povolán soukromou listinou, tedy nezávazně, a vykonavatel závěti, byl-li povolán, by odmítl vykonávat správu pozůstalosti, mohlo by se v tomto případě vyhovět vůli zůstavitele, kterou chtěl povolat určitou osobu za správce pozůstalosti, avšak nedodržel formální postup. Vyhovět tomuto přání zůstavitele by se dalo na základě § 157 odst. 1 ZŘS, podle kterého lze za určitých podmínek usnesením soudu jmenovat správce pozůstalosti, jestliže ho zůstavitel nepovolal. Tímto způsobem by byl správce pozůstalosti povolán usnesením soudu, tedy procesněprávním úkonem a ne hmotněprávním jednáním.

¹¹³ ŠVESTKA, Jirí; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 166-167.

Podle odstavce druhého § 1556 NOZ je možné projev vůle, kterým byl správce pozůstalosti povolán, zrušit stejně, jako se ruší závěť. Zrušení závěti je upraveno v § 1575 NOZ a způsoby zrušení jsou upraveny v § 1576 až § 1580. Zrušit projev vůle, kterým byl povolán správce pozůstalosti, lze pořízením pozdější listiny, kterou se povolá jiný správce, odvoláním listiny, kterou se povolal správce pozůstalosti,¹¹⁴ soukromou listinou a pořízením s úlevami. Další možností je vydání veřejné listiny, kterou byl povolán správce pozůstalosti z notářské úschovy na žádost zůstavitele a do jeho rukou, čímž se považuje závěť za odvolanou.

Správce pozůstalosti se má ujmout správy,¹¹⁵ pokud je mu známo, že byl za správce pozůstalosti povolán, ihned potom, co se dozví o smrti zůstavitele. Zde tedy není třeba žádného soudního zásahu. Správy se správce ujme spontánně, protože ví o tom, že má tuto funkci vykonávat. Svou funkci správce pozůstalosti však musí prokázat notářským zápisem, kterým byl k této funkci povolán, úmrtním listem zůstavitele a opisem z Evidence právních jednání pro případ smrti vydaný notářem. Tento opis potvrzuje jeho funkci.¹¹⁶

Druhá věta § 1557 NOZ upravuje situaci, kdy budoucí správce pozůstalosti o svém ustanovení do této funkce neví, v takovém případě ho o této skutečnosti vyrozumí soud. Stejně jako pro vykonavatele závěti platí pro správce pozůstalosti § 148 ZŘS. Podle tohoto ustanovení soud osobu povolanou zůstavitelem za správce pozůstalosti vyrozumí, pokud už se však správy pozůstalosti neujala. Soud také bude rozhodovat v případě, že vznikne pochybnost, kdo má správu pozůstalosti vykonávat. Lze si představit situaci, kdy zůstavitel povolá správce pozůstalosti notářským zápisem, ale jeho povinnosti či rozsah správy již určí soukromou listinou.¹¹⁷ V této soukromé listině pak může být vymezení rozsahu správy a povinnosti správce velmi nejasné a neurčité, spory vyvolávající, pak je vhodné, aby k nastalé situaci zaujal své stanovisko soud. Pro tento případ existuje § 156 ZŘS, podle kterého o správě rozhodne soud

¹¹⁴ K čemuž je třeba projev vůle ve formě předepsané pro pořízení závěti, což nemusí být jen notářským zápisem.

¹¹⁵ Srov. větu první § 1557 NOZ.

¹¹⁶ ŠVESTKA, Jiří; DVORÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 167-168.

¹¹⁷ Dle mého názoru je tato situace možná, protože podle věty druhé § 1556 NOZ se požaduje povolání správce pozůstalosti formou veřejné listiny. V tomto ustanovení již není požadavek formy veřejné listiny pro vymezení povinností správce pozůstalosti a rozsahu správy, jak tomu bylo dle § 480d odst. 2 OZ.

ex offio. Ovšem je-li správce pozůstalosti jmenován soudem, tak v usnesení, jímž soud tuto osobu za správce povolává, musí vymezit rozsah spravovaného majetku zůstavitele nebo uvést účel, pro který byl správce pozůstalosti jmenován.¹¹⁸

V případě, že je povolán vykonavatel závěti i správce pozůstalosti, musí se správce pozůstalosti řídit pokyny vykonavatele závěti a tento jejich vztah se bude řídit ustanoveními NOZ o příkazu.¹¹⁹ Toto vše je upraveno v § 1558 NOZ. Vykonavatel závěti povoláný soukromou listinou má silnější postavení než správce pozůstalosti povoláný veřejnou listinou. Vykonavatel závěti může dávat pokyny správci pozůstalosti, jakým způsobem se má starat o majetek v pozůstalosti.

Odstoupení z funkce správce pozůstalosti řeší § 1559 NOZ. Správce pozůstalosti může ze své funkce kdykoliv odstoupit s tím, že jeho odstoupení je účinné od chvíle, kdy dojde soudu, nebo datem pozdějším doručení soudu, který odstupující správce ve svém odstoupení určí. Zůstavitel jistě může notářským zápisem povolat náhradního správce dědictví právě pro případ, že by prvně jmenovaný správce ze své funkce odstoupil nebo ji nepřijal či zemřel.

Správce pozůstalosti může být odvolán i soudně dle § 1560 NOZ, pokud poruší závažně své povinnosti nebo nebude schopen své povinnosti plnit řádně či z jiného vážného důvodu. Toto ustanovení je popsáno výše v kapitole o vykonavateli závěti.

V případě, že nebude povolán správce pozůstalosti, případnou jeho oprávnění vykonavateli závěti. Pokud nebude povolán ani vykonavatel závěti, případně správa pozůstalosti dědicům, kteří se mohou dohodnout na tom, že správu pozůstalosti bude provádět jeden z dědiců. Dědicové se již nemohou dohodnout v tom smyslu, že správu pozůstalosti bude vykonávat třetí osoba. Mohou nastat situace, kdy bude nutné soudně nařídit správu pozůstalosti. Tuto možnost má soud, jak je již zmíněno výše, dle § 157 ZŘS. Soud nařídí i bez návrhu správu pozůstalosti zejména v případě, kdy je třeba vyhotovit seznam pozůstalostního majetku, je-li k tomu jiný vážný důvod (například neschopnost dědiců vykonávat správu pozůstalosti), nebo zůstavitelem či soudem povoláný

¹¹⁸ Srov. § 158 odst. 2 ZŘS.

¹¹⁹ Srov. § 2430 až § 2444 NOZ.

správce dědictví není schopen výkonu této funkce nebo tuto funkci nechce vykonávat.¹²⁰

NOZ jistě připouští pluralitu správců pozůstalosti. V úpravě správce pozůstalosti není zakázána možnost povolat více správců pozůstalosti. Tato správa může také výslovně připadnout dědicům.¹²¹ Zůstavitel také může povolat správce pozůstalosti jen k určité části pozůstalosti. Tudíž k jiné části pozůstalosti může jistě povolat dalšího správce pozůstalosti. Pokud zůstavitel nepovolá k určité části pozůstalosti správce pozůstalosti, a přesto je třeba nebo zákon stanoví, aby tato pozůstalost byla spravována, užije se § 157 odst. 2 ZŘS. Podle tohoto ustanovení jmenuje soud správce pozůstalosti pro tu část pozůstalosti, k níž zůstavitel správce nepovolal. Podle zásady „co není zakázáno, je dovoleno“ nelze vyloučit povolání několika správců pozůstalosti k jedné určité části majetku nebo pro celý majetek. Pokud bude povoláno více správců pozůstalosti pro celou pozůstalost a zůstavitel ve své závěti neurčí pravidla této společné správy, pak se jejich vzájemné vztahy budou řídit úpravou o společné správě majetku obsažené v § 1428 a násl. NOZ.

3.3.1 Obsah výkonu správy pozůstalosti

Obsah výkonu správy pozůstalosti, kromě toho obsahu, který je určen přímo zůstavitelem, je upraven zejména v § 1677, § 1678 a §1703 NOZ. Podle § 1677 NOZ trvá správa pozůstalosti až do nabytí dědictví dědici. Až do potvrzení dědictví soudem se na pozůstalost hledí jako na zvláštní majetkovou masu, jež je podrobena zvláštnímu režimu správy pozůstalosti zejména z důvodu ochrany věřitelů. Dle § 1678 odst. 1 NOZ je správa pozůstalosti správou prostou, která je blíže upravena v § 1405 a násl. NOZ. Podle § 1703 NOZ platí, že dokud není dědictví dědici potvrzeno soudem, mohou věřitelé vymáhat plnění jen vůči tomu, kdo vykonává správu pozůstalosti, a domáhat se uspokojení jen z majetku z pozůstalosti. Některé další povinnosti správce pozůstalosti jsou upraveny například v § 160 a § 190 odst. 2 ZŘS.

¹²⁰ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 177-178.

¹²¹ Srov. § 1677 odst. 1 NOZ.

3. 4. Podmínka

Podmínka je obecně upravena v hlavě V. dílu 1. Právní jednání, konkrétně v § 548 a § 549 NOZ. Dle prvního odstavce § 548 NOZ je možné vznik, změnu či zánik práv vázat na splnění podmínky, která musí vyplývat z obsahu právního jednání. V případě dědického práva bude tímto právním jednáním závěť.¹²² Druhý odstavec tohoto ustanovení dělí podmínky na odkládací a rozvazovací. Třetí odstavec téhož paragrafu přináší vyvratitelnou právní domněnku spočívající v tom, že pokud neplyne z právního jednání nebo jeho povahy něco jiného, má se za to, že podmínka je odkládací.

Pokud splní podmínku osoba, které je splnění podmínky ku prospěchu, avšak tato osoba není ke splnění podmínky oprávněná, tak se ke splnění podmínky nepřihlíží podle § 549 odst. 1 NOZ. Ve druhém odstavci stejného paragrafu je řešena situace, při které podmínku záměrně splní ten, komu je nesplnění podmínky v neprospěch. V tomto případě se považuje podmínka za splněnou.

Podmínka v závěti, pro kterou samozřejmě platí obecná ustanovení o podmínce, je upravena v § 1561 až § 1563 NOZ. Tato ustanovení jsou určitou reflexí na specifika těchto závětních podmínek. Podmínky v závěti se od běžných podmínek liší zejména v tom, že v rámci závěti jsou podmínky složkou jednostranného právního jednání. Naproti tomu běžné podmínky jsou složkou dvou a vícestranného právního jednání. Zůstavitel podmínkou podmiňuje nabytí dědického práva splněním či nesplněním podmínky, jež musí být poznatelná a kterou je právní jednání či právní událost. Jestliže chce dědic nabýt dědického práva, musí podmínce vyhovět. Ustanovení § 1513 NOZ obsahuje právní fikci, jež spočívá v situaci, kdy povolá zůstavitel dědice s podmínkou. Povolání dědice s podmínkou se považuje za zřízení svěřenského nástupnictví (přední dědic s právem poživitele a následný dědic).

Ustanovení § 1561 NOZ říká, že pokud zůstavitel neurčí jinak, je třeba podmínku, která už byla za života zůstavitele splněna, opakovat po jeho smrti. V případě, že taková podmínka nelze po smrti zůstavitele opakovat, hledí se na ni hledí jako na nepřipojenou.

¹²² Takovýmto právním jednáním může být i dědická smlouva či dovětek. Jak je zmíněné výše – pro dovětek platí to, co pro závěť. Dovětek můžeme dělit na testátní a intestátní.

V ustanovení § 1562 NOZ nalezneme výčet předpokladů k nabytí dědického práva s odkládací podmínkou. Tyto předpoklady jsou dědická způsobilost dědice, splnění odkládací podmínky a přežití zůstavitele dědicem.¹²³ Tato ustanovení konkretizují § 548 NOZ s přihlédnutím k potřebám dědického práva. Připojené podmínky v závěti obecně přecházejí na toho, komu přiroste uvolněný podíl z pozůstalosti, na náhradníka nebo na toho, v jehož prospěch se dědic vzdal dědického práva.

Ustanovení § 1563 NOZ zčásti opakuje a zčásti rozšiřuje a upřesňuje pro potřeby dědického práva § 548 odst. 1 NOZ. Podle prvního odstavce § 548 je možné vznik, změnu či zánik práv vázat na splnění podmínky, je-li zánik práva či povinnosti vázána na nemožnou podmínku, pak se k takové podmínce nepřihlédne.

Speciální úprava v § 1563 NOZ nám v odstavci prvním stanovuje pravidlo, že pokud je někomu uděleno právo s nemožnou rozvazovací podmínkou, pak se k této podmínce nepřihlédne. Toto speciální pravidlo zamezuje tomu, aby celé ustanovení v závěti bylo z výše popsaného důvodu neplatné, protože pak by byl i dědic povolán neplatně. Příkladem nemožné rozvazovací podmínky může být ustanovení, ve kterém by dědic pozbyl dědictví tehdy, pokud by snesl modré z nebe.¹²⁴ Z logiky věci je jasné, že přes nemožnou rozvazovací podmínku nelze dědického práva následným dědicem dosáhnout a dědil by přední dědic bez dalšího. Je však třeba chránit ostatní projevy vůle zůstavitele, zejména ochránit a nezneplatnit povolání dědice.

Odstavec druhý tohoto ustanovení činí neplatným celé ustanovení závěti, kterým je dědici uděleno právo s nemožnou odkládací podmínkou. V tomto případě by tedy bylo zneplatněno i povolání dědice. Pokud je dědici uděleno právo s nemožnou odkládací podmínkou, potom by se přední dědic nikdy k takovému právu nedostal. Dědil by rovnou dědic následný. Příkladem zde může být ustanovení, jež podmíní nabytí dědického práva dědicem vystudováním vysoké školy na Měsíci. Zde se nabízí otázka, jakým způsobem by se řešila situace, při které se podmínka stane následně nemožnou, například v důsledku působení vyšší moci. Pokud by zůstavitel zůstavil dědici dům s odkládací podmínkou spočívající v návštěvě Národního divadla, které by třeba v době mezi

¹²³ Zde se jedná o opakování obecné zásady dědického práva – viz § 1479 NOZ.

¹²⁴ Modré z nebe zde není myšlena čokoláda od jedné cukrářské společnosti.

smrtí zůstavitele a splněním podmínky shořelo. Další diskutabilní situací může být odkládací podmínka, podle které bude dědic dědit, až když vystuduje vysokou školu, která v mezidobí mezi smrtí a splněním podmínky zanikne. Podle mého názoru by se postupovalo podle § 1563 odst. 2 NOZ. Bohužel pro dědice, by tedy bylo celé ustanovení, které dle § 1557 NOZ věty první – byť následně – podmiňuje nabytí dědictví nemožnou odkládací podmínkou, neplatné. Toto řešení mi však připadá příliš přísné. Myslím si, že pokud se má chránit projev vůle zůstavitele, je třeba chránit i jeho projev vůle, kterým povolá někoho za dědice, byť podmíněně. Pokud se odkládací podmínka stane nemožnou až následně, tedy až po smrti zůstavitele, mělo by se posoudit, zda je spravedlivější rozhodnout tuto věc tak, že i když není v moci dědice z objektivních příčin podmínku splnit, tak dědit nemá a tím se tedy formálně vyhová vůli zůstavitele v tom smyslu, že k nabytí dědického práva má dědic splnit určitou podmínku. Anebo zda je spravedlivější rozhodnout tuto věc naopak tak, že se vyhová vůli zůstavitele v tom smyslu, že dědické právo nabude dědic, který je povolán zůstavitelem, avšak bez splnění podmínky, určené zůstavitelem, z objektivních příčin. V této věci je třeba určit pravý smysl příslušných zákonných ustanovení, jak praví NOZ v § 2 odst. 2.

Nemožná podmínka není v NOZ definována. Podle úpravy v OZO jde o podmínku, která nařizuje vznik, resp. zánik dědického práva pro případ události, která nemůže nastat bez ohledu, zda jde o nemožnost absolutní, relativní nebo objektivní, počáteční či dodatečnou. Počáteční nemožnost znamená, že podmínka je nemožná již od poručení závěti a dědic dědit nebude. Dodatečná (následná) nemožnost znamená, že původně splnitelná podmínka se stane následně nemožnou. Následná nemožnost v případě odkládací podmínky má za následek neúčinnost ustanovení závěti s konečnou platností. Následná nemožnost v případě rozvazovací podmínky má za následek trvalou účinnost ustanovení, a to od počátku.¹²⁵

Otázkou zůstává, k jakému okamžiku se má nemožnost podmínky posuzovat. Zda k okamžiku sepsání závěti, či k okamžiku projednání pozůstalosti. NOZ tuto otázku neřeší. Ve vztahu k úpravě této otázky v OZO zastává názor: pokud se podmínka možná stane následně nemožnou, má se posoudit k okamžiku podmíněného projevu. U podmínky zpočátku nemožné, která se stane následně

¹²⁵ LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1960.

možnou, se má postupovat také dle rozhodného okamžiku. Je však třeba pečlivě vyložit vůli zůstavitele, jelikož ten mohl počítat s tím, že podmínka se stane možnou až po jeho smrti.¹²⁶ Podle názoru Bednáře by v těchto otázkách měl být rozhodným okamžikem okamžik projednání dědictví.¹²⁷ Dle § 194 odstavce prvního věty druhé ZŘS platí, že rozhodné skutečnosti se posuzují ke dni, kterým pomínulo odsunutí dědického práva následného dědice.

3. 5. Doložení času

Doložení času je obecně upraveno v § 550 NOZ. Toto ustanovení určuje, že se použije úprava o odkládací podmínce, pokud je k účinnosti právního jednání (pro potřeby této práce závěti) určena doba počátku. Dále určuje, že se použije úprava o rozvazovací podmínce, pokud je účinnost závěti omezena na určitou dobu, tedy s konečnou dobou. Při určení doby počátku napadne dědictví po smrti zůstavitele tomu, kdo byl povolán za dědice až do určené doby počátku, nebo dědicům ze zákona. Jakmile počáteční doba nastane, dědictví připadne tomu, kdo byl povolán za dědice od počáteční doby. Při určení konečné doby napadne dědictví po smrti zůstavitele tomu, kdo byl povolán za dědice až do konečné doby. Jakmile konečná doba nastane, dědictví připadne tomu, kdo byl povolán za dědice od konečné doby. Pokud zůstavitel neurčí dědice od konečné doby, připadne dědictví dědicům ze zákona.¹²⁸ Speciální úprava doložení času, jakožto vedlejší doložky v závěti, je obsažena v § 1564 až § 1566 NOZ.

Doložení času jako závětní klauzule spočívá v odložení nabytí věci z pozůstalosti jen na určitou dobu¹²⁹ nebo později než dnem smrti zůstavitele.¹³⁰

Podle § 1564 NOZ platí, že pokud zůstavitel někomu omezí právo doložením času a pokud není jisté, že čas nastane, bude se jednat o právo podmíněné. Typicky půjde o situace, kdy zůstavitel „doloží čas“ například na dobu dosažení zletilosti, úspěšného složení zkoušky či dosažení jiného věku.¹³¹

¹²⁶ ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et al. *Komentář k československému občanskému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a Podkarpatské Rusi. III. díl*, 1. vyd. Praha: V. Linhart, 1936, s. 286.

¹²⁷ BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 29.

¹²⁸ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 644.

¹²⁹ *Dies ad quem*.

¹³⁰ *Dies a quo*.

¹³¹ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 643.

Ustanovení § 1565 NOZ počítá s určením času přesně, tak, že čas nastat musí. Ve smyslu tohoto paragrafu neplatí právo za podmíněné. Zde je čas určen takovým způsobem, že dědic nabude dědictví v přesně určenou dobu, například dědic zdědí byt za dvacet let od smrti zůstavitele. Čas může být také určen takovým způsobem, že po určité době dědic dědictví ztratí, například dědic zdědí byt ihned po smrti zůstavitele, avšak za pět let musí nechat byt dalšímu dědici. Pokud dědic zůstavitele nepřežije, pak se tohoto ustanovení neužije. Dědic dědit nebude a dědické právo ani nepřejde na jeho dědice, což odpovídá § 1479 NOZ. Pokud dědic přežije zůstavitele, ale zemře před lhůtou k nabytí dědictví, pak toto právo přejde na dědicova dědice, což také odpovídá § 1479 NOZ.¹³²

Věta první ustanovení § 1566 NOZ myslí na situaci, kdy by doba vyměřená v závěti v rámci doložení času nemohla nikdy nastat. V tomto případě by se takové doložení času posoudilo jako nemožná podmínka. Podle důvodové zprávy se v této situaci použije úprava obsažená v § 1563 NOZ,¹³³ tedy že k nemožné rozvazovací podmínce se nepřihlédne, dědic bude povolán platně. Ustanovení s nemožnou odkládací podmínkou je celé neplatné, dědic bude povolán neplatně. Neužije se tedy úprava obsažená v obecné části NOZ v § 548 odst. 1 věta druhá, která také řeší nemožnou podmínku. Podle tohoto ustanovení se k takovéto podmínce nepřihlíží. Pro dědice by bylo jistě výhodnější, aby se v případě nemožné doložky času či nemožné odkládací podmínky užilo ustanovení o nemožné podmínce podle obecné části. V takovém případě by se totiž k této doložce pouze nepřihlédlo. Celé ustanovení by nebylo neplatné, tudíž dědic by byl za každých okolností povolán platně.

Věta druhá ustanovení § 1566 NOZ pamatuje na situace, kdy je nepochybné, že se zůstavitel pouze spletl v konkrétním určení času, například určí, že dědic bude dědit až 30. února. V tomto případě bude ustanovení platné a určí se rozhodná chvíle dle pravděpodobné vůle zůstavitele.

¹³² ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 180.

¹³³ Srov. ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou.* Ostrava: Sagit, 2012, s. 643.

3. 5. 1. Zvláštní ustanovení

Pro podmínku a doložení času platí Zvláštní ustanovení § 1567 NOZ.¹³⁴ Toto ustanovení ve svém prvním odstavci říká, že v mezidobí, ve kterém je právo následného dědice (substituta) odsunuto k okamžiku splnění podmínky či ke konkrétnímu doloženému času, tak přední dědic (institut), jenž má dědictví v dispozici, má vůči tomuto dědictví právo poživatele. Ustanovení § 1520 až § 1524 NOZ se použijí obdobně. Účelem ustanovení § 1567 je ochrana následného dědice, který se ujme dědictví až po určité různě dlouhé době a do této doby disponuje s dědictvím jiná osoba. Zde je žádoucí, aby bylo zajištěno, že následnému dědici se dostane z pozůstalosti tolik, kolik se mu dle vůle zůstavitele dostat má.¹³⁵ Pokud je připuštěna možnost odsunutí dědického práva pomocí doložení času či odkládací podmínky, je nutné poměr mezi předním a následným dědicem vyřešit.¹³⁶

Odstavec druhý stejného ustanovení naopak chrání dědice předního prostřednictvím nařízení dědici následnému, aby poměrně přispěl přednímu dědici na to, co přední dědic plnil na úhradu dluhů zůstavitele nebo nepominutelnému dědici na vyrovnání poměrného dílu. Žádoucím stavem není rozdělení jmění takovým způsobem, že dluhy vyrovná přední dědic a majetek po určité době případně následnému dědici. Zůstavitel však může určit nařízení, které bude tuto situaci řešit odlišně. Preferuje se dohoda ohledně vyrovnání závazků mezi předním a následným dědicem. Pokud následný dědic nesplní svou povinnost, rozhodne o této povinnosti soud na základě § 194 odst. 2 ZŘS. Dokud následný dědic nesplní svou povinnost, má přední dědic k dědictví zadržovací právo.¹³⁷

¹³⁴ Toto ustanovení, i když je systematicky zařazeno před příkazem, dopadá i na příkaz, protože příkaz se posuzuje jako rozvazovací podmínka.

¹³⁵ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 644.

¹³⁶ HARTMANN, Antonín. *Poslední pořízení*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 36

¹³⁷ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 644-645.

3. 6. Příkaz

Vedlejší doložka v závěti ve formě příkazu je upravena v NOZ v ustanoveních § 1569 až § 1574. Příkaz je vedle podmínky a doložení času další klasickou vedlejší doložkou. Podle § 1569 odst. 1 NOZ se příkaz posoudí stejně jako rozvazovací podmínka. Tedy pokud příkaz splněn nebude, dědic pozbude dědického práva. Možná ztráta dědického práva při nesplnění příkazu má motivovat dědice, aby zůstavitelovu příkazu vyhověl. Zůstavitel však může sám stanovit jinou sankci než ztrátu dědicova práva na dědictví, jestliže příkaz nebude splněn. Pokud zůstavitel stanoví dědici jinou sankci než ztrátu dědického práva, v případě, že dědic příkazu nevyhoví, musí být tato alternativní sankce přímo v závěti vyjádřena. Příkladem takovéhoho alternativního opatření může být odkaz vůči třetí osobě, pokud příkaz dědic nesplní. Konkrétně může jít o situaci, že zůstavitel zakáže dědici dát zůstavitelova psa do útulku, pokud chce dědit. Dá-li však psa do útulku, musí dědic vyplatit útulku sto tisíc korun. Pro splnění příkazu není zákonem stanovena žádná lhůta. Předpokládá se, že lhůtu stanoví zůstavitel ve své závěti.

Ustanovení § 1569 odst. 2 NOZ předpokládá příkaz i ve formě zákazu. Konkrétně se jedná o zákaz zcizení nebo zatížení. Zákaz zcizení spočívá v zákazu převodu na třetí osobu, například zákaz prodeje. Zákaz zatížení spočívá v nemožnost zatížit předmět dědického práva právy třetích osob, například zástavním právem. Zákaz zcizení či zatížení je závazný pro dědice obtíženého příkazem pouze na určitou dobu, která je přiměřená, a takovýto příkaz musí být odůvodněn vážným zájmem hodným právní ochrany.¹³⁸ Jinak soud může rozhodnout na návrh dědice, který je příkazem obtížen tak, že zákaz zatížení nebo zákaz zcizení zruší. Soud takovému návrhu nevyhoví, neprokáže-li se, že zájem na zrušení zákazu zcizení nebo zatížení zřejmě nepřevyšuje zájem nad zachování zákazu – tato možnost platí pro zákaz zapsaný do veřejného rejstříku.¹³⁹ Dočasnost přiměřené doby a vážný zájem hodný právní ochrany není definován, což zřejmě ani nelze. Tyto termíny bude třeba posoudit v každém případě zvlášť a poslední slovo v tomto určení bude mít až soud. Hledisek, ze kterých bude třeba posuzovat onu přiměřenou dočasnost a vážný zájem hodný ochrany, je nespočet.

¹³⁸ Tyto podmínky (dočasnost, doba přiměřená a vážný zájem hodný právní ochrany) musí být splněny kumulativně.

¹³⁹ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 80.

Bude třeba také přihlédnout k majetkovým poměrům dědice a jeho jmění. Pokud například dědic zdědí vzácný a hodnotný obraz s příkazem spočívajícím v zákazu prodeje tohoto obrazu po určitou dobu a jeho majetkové poměry jsou v době vypořádání dědictví takové, že nemá žádné finanční problémy, pak takovýto příkaz nebude dědici páchat značné potíže a přiměřená zde bude i doba delší. Jestliže však dědic zdědí tento obraz s tímto příkazem v době, kdy bude zadlužen a prodej obrazu by jeho nelichotivou finanční situací vyřešil, pak se dá předpokládat, že v tomto případě bude doba přiměřená spíše kratšího trvání. Vážný zájem hodný právní ochrany by mohl být například na tom, aby bylo zachováno určité „rodinné stříbro“, které se v rámci rodiny dědí po generace.

Oproti podmínkám, kterým musí být vyhověno přesně, má příkaz speciální ustanovení § 1570 NOZ. Podle věty první tohoto ustanovení platí, že pokud není možné příkaz splnit přesně, má být splněn tak, aby mu bylo přibližně co možná vyhověno. V tomto případě tedy zákon spojuje nemožnost přesného splnění příkazu s nějakou objektivní událostí, v jejímž důsledku nemůže dědic příkaz splnit přesně podle pokynů zůstavitele. Dědic by se měl pokusit splnit příkaz, třeba i částečně, pokud je příkaz znemožněn pouze částečně. Podle věty druhé téhož ustanovení platí, že pokud není možné bez zavinění dědice příkazu vyhovět ani přibližně, náleží osobě obtížené příkazem to, co jí bylo zůstaveno, pokud zůstavitel neprojevil jinou vůli. Není-li tedy možné příkaz splnit, a to ani přibližně, nemá to pro dědice stejný následek jako u nemožné odkládací podmínky, tedy ztrátu dědického práva. Podle věty třetí téhož ustanovení pak platí, že pokud se někdo učinil záměrně neschopným splnit příkaz, pozbude dědického práva.

Složitá situace nastává, pokud splnění příkazu vyžaduje jednání více dědiců dohromady. Z toho několik dědiců příkaz chce splnit a několik dědiců naopak příkaz splnit nechce a zmaří tím splnění příkazu. Pak je třeba dědicům, připraveným příkaz splnit, ponechat vše, co jim bylo zůstavitelem s příkazem zůstaveno, jestliže samozřejmě zůstavitel nenařídil v závěti jinak. Dědicům, kteří příkaz splnit nechtěli, by nemělo být ponecháno nic z toho, co jim bylo zůstaveno s příkazem. Pokud by zůstavitel v závěti nařídil, že je třeba, aby příkaz byl splněn všemi dědici společně, že i nezaviněná nemožnost příkazu má za následek pozbytí dědického práva a někteří dědicové by záměrně zmařili splnění příkazu, nebude

dědit žádný z dědiců. Dědicové, jež příkaz chtěli splnit, se však mohou domáhat náhrady škody vůči dědicům, kteří splnění příkazu zmařili.¹⁴⁰

Ustanovení § 1571 a § 1572 NOZ vyjmenovávají okruh osob oprávněných domáhat se splnění příkazu. V první řadě se má příkazu domáhat osoba, které je příkaz ku prospěchu, dále vykonavatel závěti a další osoba povoláná k tomu závěti.

Je-li příkaz ku prospěchu většího počtu osob bez bližšího určení, jak předpokládá § 1572 odst. 1 NOZ, bude takovýto příkaz splněn vůči právnické osobě oprávněné chránit zájmy tohoto většího počtu osob. Pokud je takových právnických osob více a není-li zřejmá jiná zůstavitelova vůle, má volbu právnické osoby osoba obtížená příkazem. Pokud volbu bez zbytečného odkladu neprovede, určí oprávněnou osobu soud na návrh osoby mající na tom právní zájem. Větším počtem osob bez bližšího určení, kterým má svědčit příkaz, mohou být například chudí, děti bez rodičů či studenti. Podle tohoto ustanovení je možné tento příkaz splnit jen vůči právnické osobě, nikoliv vůči fyzické osobě. Přitom je možné, aby i fyzická osoba chránila zájmy většího počtu osob bez bližšího určení. Při existenci více právnických osob chránících zájem osob bez bližšího určení má právo výběru osoba obtížená příkazem, aniž by byla v zákoně popsána další kritéria výběru. Volba právnické osoby bude čistě na obtíženém dědici. Ovšem bude zde podmínka, aby právnická osoba splnění příkazu přijala. Je možné, že právnická osoba oprávněná chránit zájem blíže neurčeného počtu osob nebude existovat anebo splnění příkazu žádná nepřijme. V takovém případě by se použil § 1570 NOZ, protože by šlo o objektivní nemožnost splnění příkazu. Druhý odstavec § 1572 NOZ přichází se zvláštním ustanovením o příkazu k veřejnému prospěchu. Takovýto prospěch může vymáhat i orgán veřejné moci.

Ustanovení § 1573 NOZ upravuje situaci, kdy se zůstavitel vysloví o účelu, ke kterému něco dědici zanechává, avšak bez uložení povinnosti spočívající v použití věci k určitému účelu. Pro tuto situaci je v tomto ustanovení právní fikce, že v tomto případě se hledí na projev vůle zůstavitele jako na jeho přání, které není právně závazné. Rozdíl, mezi příkazem a přáním bez právní závaznosti můžeme spatřit v tom, že pokud zůstavitel dědici něco přikáže a pokud dědic bude chtít dědit, nemá možnost výběru, zda příkaz splní nebo nesplní, splnit

¹⁴⁰ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 81.

ho musí, jinak dědit nebude. Příkaz musí určit budoucí žádoucí chování dědice. U přání bez právní závaznosti je zcela na vůli dědice, zda toto přání zůstavitele splní nebo ne. Bude tedy na zůstaviteli, jakým způsobem příkaz v závěti zformuluje.

Poslední ustanovení, které se týká příkazu jakožto vedlejší doložky v závěti je § 1574 NOZ, které připouští nařízení, aby dědic neodporoval závěti pod pohružkou ztráty nějaké výhody. Příkazem, tedy spíše zákazem, nelze zakázat odporovat závěti co do její pravosti či co do výkladu jejího smyslu. Pravostí je myšleno původ závěti od zůstavitele s obsahem jeho vůle.¹⁴¹ Dědic může odporovat závěti zůstavitele tím, že odmítne dědictví.

3. 7. Nabytí dědictví následným dědicem

Na základě § 1670 NOZ soud potvrdí dědictví osobě, jejíž dědické právo bylo prokázáno. Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele. Dospělost tohoto práva je však závislá na různých okolnostech. Pro potřeby této práce jsou významné okolnosti při dědění ze závěti. Těmito okolnostmi, na které je vázána dospělost dědického práva, jsou zejména splnění podmínky, doložení času, příkazu či povolání svěřenského nástupce.¹⁴² V těchto případech vznikne vztah mezi předním a následným dědicem. Tento vztah je třeba upravit jak podle hmotného, tak i podle procesního práva. Tato skutečnost má zásadní vliv na průběh řízení o pozůstalosti

Podle § 194 odst. 1 ZŘS platí, že pokud nastal případ, pro který bylo zřízeno svěřenské nástupnictví, bylo-li dědictví omezeno doložením času nebo jinak podmíněno nebo má-li z jiného důvodu dědictví nabýt následný dědic, postupuje se dle ustanovení dílů 1 a 2 ZŘS. Rozhodné skutečnosti se posuzují ke dni, kterým pominulo odsunutí dědického práva následného dědice, a k tomuto dni se také vztahují účinky rozhodnutí o pozůstalosti.

Pozůstalostní soud ve svém usnesení, kterým rozhoduje o dědictví, mimo jiné uvede údaje,¹⁴³ zda byla nařízena dědická posloupnost zřízením svěřenského

¹⁴¹ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 82.

¹⁴² ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 684.

¹⁴³ Na základě těchto údajů může následný dědic uplatnit svá práva až nastane počáteční doba jeho dědictví a může uplatnit práva vůči přednímu dědici, například sestavení inventáře dle § 1520 NOZ.

nástupnictví, doložením času nebo jiným způsobem, kdo byl povolán jako následný dědic.¹⁴⁴ Z této skutečnosti se dá usuzovat, že následný dědic je účastníkem už prvního řízení o pozůstalosti. Pro tvrzení, že následný dědic je účastníkem již tohoto prvního řízení, hovoří i další skutečnosti, například skutečnost, že dědické právo vzniká smrtí zůstavitele,¹⁴⁵ že účastníky pozůstalostního řízení jsou ti, o kterých lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici¹⁴⁶ aj. Proti tvrzení, že následný dědic je účastníkem již prvního řízení, hovoří například skutečnosti, že následnému dědici vznikne dědické právo až smrtí předního dědice.¹⁴⁷ Právo následného dědice je odsunuto na dobu, až bude splněna podmínka nebo až nastane doložený čas¹⁴⁸ aj. V odborné literatuře¹⁴⁹ se setkáme s názorem, že následný dědic není účastníkem prvního řízení. Jedním z důvodů je podle autorů fakt, že procesní předpis ZŘS nevznikal spolu s NOZ, ale až později a napravoval nedokonalosti NOZ. ZŘS je tedy zákonem pozdějším a podle jeho dikce v § 194 odst. 1 věta druhá není následný dědic účastníkem prvního řízení. Následný dědic by však účastníkem prvního řízení měl být, protože už z tohoto řízení mu plynou určitá práva. Následný dědic může například popírat platnost závěti nebo dědictví odmítnout. V této souvislosti je určitě vhodné, aby přední dědic věděl včas, zda následný dědic dědictví odmítne nebo ne. Dá se předpokládat, že pokud bude následný dědic uplatňovat svá práva vůči přednímu dědici, dá tím najevo, že dědit chce a nebude již moci dědictví odmítnout. Podle názoru výše zmíněné odborné literatury by měl následný dědic své právo odmítnout dědictví nebo popírat platnost závěti až v následném řízení.

V případě zřízení svěřenské nástupnictví nebo odložení dědictví na určitou dobu či odkládací podmínce, tedy v případech, kdy má dědictví nabýt po předním dědici dědic následný, je třeba v pozůstalostním řízení, které bylo původně skončeno, pokračovat. Řízení o pozůstalosti s následným dědicem není nové pozůstalostní řízení, ale je to pokračování řízení původního, dodatečné projednání pozůstalosti. Toto dodatečné řízení vznikne na základě splnění odkládací

¹⁴⁴ Srov. § 185 odst. 4 ZŘS.

¹⁴⁵ Srov. § 1479 NOZ.

¹⁴⁶ Srov. § 110 odst. 1 ZŘS.

¹⁴⁷ Srov. § 1512 NOZ.

¹⁴⁸ Srov. § 1567 NOZ.

¹⁴⁹ SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 423.

podmínky, doložení času či splnění příkazu. Po tomto splnění má dědit následný dědic. Je možné předpokládat, že dodatečné projednání vyvolá následný dědic u místně příslušného pozůstalostního soudu na základě žádosti. Tato žádost musí být odůvodněná a musí dokládat, že nastala skutečnost, která zakládá nárok dědice na dědictví. Podle názoru uvedeného ve výše zmíněné odborné literatuře není povinností soudu sledovat, zda je podmínka splněna. Dá se očekávat, že dědic bude iniciovat dodatečné řízení sám, protože z toho bude mít prospěch. Domnívám se, že tento názor spočívající v tom, že soud nemá povinnost sledovat, zda je podmínka splněna, je v rozporu s § 1494 odst. 2 NOZ. Tímto postupem by mohl být zůstavitelův projev vůle v závěti ohrožen. Podle mého názoru by měl pozůstalostní soud přihlížet k plnění vůle zůstavitele *ex offio*. Pro tyto případy lze jen doporučit, aby zůstavitel povolal vykonavatele závěti. Vykonavatel závěti nemůže být jmenován soudně, na rozdíl od správce pozůstalosti.

3. 8. Další instituty mající povahu vedlejší doložky v závěti dle NOZ

3. 8. 1. Odkaz

Institut odkazu je velmi podobný příkazu. Odkazem vzniká odkazovníkovi pohledávka, tedy obligační vztah, vůči dědici, aby mu něco vydal nebo něco vykonal. Pokud zůstavitel nařídí, aby dědic či dědicové někomu poskytli majetkový prospěch, konkrétní věc či konkrétní jednání, jde o odkaz. Příkladem odkazu může být zůstavitelův příkaz vůči dědici, aby vydal svému sousedovi sbírku motýlů patřící do pozůstalosti po zůstaviteli. Odkaz není dědictvím, stejně tak odkazovník není dědicem.¹⁵⁰ Tento fakt je důležitý zejména v tom ohledu, že odkazovník není povinen na rozdíl od dědice vyrovnávat zůstavitelovy dluhy.¹⁵¹ Pro rozlišení mezi odkazem a příkazem nám může posloužit rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 1925, Rv I 581/25, které mimo jiné říká: „Rozdíl mezi příkazem a odkazem, který jest zajisté také příkazem v širším slova smyslu, daným dědicům, záleží v tom, že odkaz má vždy za účel majetkový prospěch obmyšlené osoby, čehož u příkazu není.“ Odkaz byl našemu právu znám od přijetí OZO. Rozdíl mezi odkazem a dědictvím definitivně setřela úprava OZ. NOZ obnovuje odkaz jakožto institut odlišný od dědictví.

¹⁵⁰ Srov. § 1477 odst. 2 NOZ.

¹⁵¹ Pokud by však chtěl někdo rozdělit pozůstalost mezi osoby tak, že všechny věci tvořící celou pozůstalost jednotlivě „odkáže“ a vyčerpá tak celou pozůstalost, nebudou v tomto případě osoby, kterým odkaz svědčí považovány za odkazovníky, ale za dědice a budou tedy povinny vyrovnat zůstavitelovy dluhy.

Jestliže dědic nesplní příkaz, má to za následek ztrátu dědického práva. Pokud však dědic nesplní odkaz, nepozbude dědického práva. Odkazovník má v tomto případě vymáhat pohledávku soudně. Odkaz je upraven v § 1594 a násl. NOZ.

Odkaz je možné dle § 1594 NOZ zřídit kromě výslovného určení v závěti i její negativní dikcí. Zůstavitel může určit, že konkrétní závětní dědic konkrétní věc zdědit nemá. Pak půjde o odkaz ostatním dědicům ze zákona. Platně je odkaz zřízen tak, jak to předpokládá § 1595 NOZ. Podmínkou pro platný odkaz je platná závěť pořízená osobou způsobilou pořídit závěti. Nezpůsobilý zůstavitel může odkázat věc malé hodnoty, čímž se respektuje přání člověka, který je nezpůsobilý závětně pořídit. Tento člověk bude moci pořídit o dané věci v rozsahu přiměřeném jeho rozumové a mravní vyspělosti.

Nestanoví-li zůstavitel jinak, jsou odkazem obtíženi všichni dědicové podle jejich dědických podílů, což je upraveno v § 1597 NOZ. Odkazovníkovi tedy vznikne dnem smrti zůstavitele právo na odkaz. Jde však o právo odkazovníka vůči dědici či dědicům. Vlastnické právo odkazovníka vůči odkazu tedy vznikne převodem.¹⁵² Ustanovení § 1598 NOZ dává dědicům jistotu, že aspoň jedna čtvrtina z jejich dědictví musí zůstat odkazy nezatížená.¹⁵³

Zůstavitel může také přikázat, aby samotný odkazovník vydal konkrétní věc, tedy aby také splnil odkaz. V tomto případě se jedná o pododkaz upravený v § 1599 NOZ. Příkladem takového pododkazu může být situace, kdy zůstavitel odkáže odkazovníkovi auto s tím, že odkazovník promine dluh zůstavitelovým dědicům. Zůstavitel může stejně jako dědicům i odkazovníkům povolat náhradníky či zřídit svěřenské nástupnictví.

Odkaz se odvolává stejně jako závěť. Podle vyvratitelné právní domněnky v § 1602 NOZ se má za to, že odkaz byl odvolán v případě, že zůstavitel předmět odkazu zničí, zcizí a znovu nenabude, změní takovým způsobem, že se věc úplně změní, nebo odkázanou pohledávku vymůže a vybere. Dle § 1603 NOZ se má za to, že odkaz trvá, pokud předmět odkazu byl změněn či zničen mimo vůli zůstavitele, což platí i pro vyrovnání pohledávky dlužníkem z vlastní iniciativy.

¹⁵² ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 654 - 655.

¹⁵³ Tzv. falcidiánská kvarta.

3. 8. 2. Dědická substitute

Dědická substitute, tedy povolání náhradníka nařízením zůstavitele, má také povahu vedlejší doložky v závěti.¹⁵⁴ Dědická substitute se obecně dělí na obecné náhradnictví a svěřenské nástupnictví. Náhradnictví může rozmělnit obavy zůstavitele o tom, komu po jeho smrti připadne dědictví. Pomocí tohoto institutu může lépe zajistit budoucnost svého jmění a zabránit tomu, aby se určité věci dostaly do rukou osoby pro zůstavitele nežádoucí. Substitute může být praktická například v případě, ve kterém zůstavitel povolá za dědice svou dceru, ale jelikož nechce, aby z dědictví měl užítky její manžel, který by případně po smrti dcery zůstavitele mohl tyto zůstavitelovy statky zdědit, může zůstavitel určit dalšího dědice dle svého přání, jemuž jeho statky připadnou. Dědická substitute zabraňuje tříštění rodinného majetku.¹⁵⁵ Díky náhradnictví nemusí zůstavitel spoléhat na zákonnou dědickou posloupnost a může si stanovit vlastní pořadí dědiců.

3.8.1.1. Obecné náhradnictví

Pomocí obecného náhradnictví neboli vulgární substitute může zůstavitel určit náhradního dědice (substituta) dědici prvně povolnému (institutovi) pro případ, že tento prvně povolný dědic nebude z určitých důvodů dědit. Těmito důvody mohou být zejména přežití dědice zůstavitelem, odmítnutí dědictví dědicem nebo nezpůsobilost dědice dědit. Obecné náhradnictví bylo právním úpravám platným na našem území známé až do přijetí OZ.

Úpravu obecného náhradnictví v NOZ najdeme v § 1507 až § 1511. Podle § 1507 NOZ může tedy zůstavitel povolat dědici náhradníka pro případ, že prvně povolný dědic dědit nebude. Z náhradníků dědí ve výčtu nejbližší osobě, která nedědí. Toto ustanovení navazuje na předchozí § 1504 až § 1506 NOZ řešící situaci, ve které zůstavitel náhradníka nepovolá. Zůstavitel není omezen v tom, kolik náhradníků povolá. Může povolat několik náhradníků za sebou i vedle sebe. Zůstavitel může i několika dědicům stanovit jediného náhradníka. V případě obecného náhradnictví dědí buďto přední dědic nebo následný dědic. Ovšem může nastat i situace, že nebude dědit ani jeden z těchto dědiců.

¹⁵⁴ ELIÁŠ, Karel. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. Ad Notam. 2003. č. 5 s. 102.

¹⁵⁵ SVOBODA, Emil. *Dědické právo*. Praha: Vesmír 1921, s. 29.

Je zcela na vůli zůstavitele, zda náhradníky povolá či zda je povolá pro všechny možné situace, nebo jen pro některé. Může tedy povolát náhradního dědice pro případ, že přední dědic odmítne dědictví či pro případ, že prvně povolaný dědic ztratí dědickou způsobilost. V případech, kdy bude pochybné, pro jakou situaci zůstavitel povolal dědici náhradníka, se uplatní výkladové pravidlo obsažené v § 1508 NOZ.¹⁵⁶ Toto ustanovení obsahuje vyvratitelnou domněnku, podle které se má za to, že zůstavitel povolal náhradníka jak pro případ, že dědic dědit nechce, tak i pro případ, že dědic dědit nemůže.

Podle § 1509 NOZ platí, že omezení, která jsou uložena dědici, postihují i náhradníky, ledaže by zůstavitel projevil odlišnou vůli spočívající v tom, že omezení jsou osobního charakteru vázána výlučně na osobu prvního dědice nebo to plyne z povahy věci. Není tedy třeba výslovného nařízení zůstavitele vztahující omezení i na substituta.

Vyvratitelná domněnka v § 1510 NOZ upravuje vztah mezi spoludědici, když říká, že pokud jsou náhradníky spoludědicové, má se za to, že je zůstavitel chtěl podělit v takovém poměru, v jakém podělil dědice. Pokud je však za náhradníka povolán i někdo mimo okruh dědiců a zůstavitel neprojeví jinou vůli, případně uvolněný podíl všem rovným dílem.

Obecné náhradnictví jednou pro vždy zanikne, pokud povolaný dědic dědictví nabude, jak je upraveno v § 1511 NOZ. Veškeré náhradnictví zanikne, tedy náhradnictví všech zůstavitelem určených náhradníků. Podle odstavce druhého stejného paragrafu zanikne náhradnictví zřízené zůstavitelem svému dítěti v době, kdy ono samo nemělo potomky, pokud dítě zanechá potomky způsobilé dědit. To platí i v případě, že zůstavitel zřídí náhradnictví jinému svému potomku v době, kdy tento potomky nemá. Pokud tedy dítě zůstavitele bude mít v době smrti zůstavitele vlastního potomka, náhradnictví zanikne a toto dítě (tedy vnuk zůstavitele) nastoupí do dědické posloupnosti, což platí i pro jiné potomky zůstavitele, například pro nezletilé vnuky.¹⁵⁷

¹⁵⁶ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 620.

¹⁵⁷ ŠVESTKA, Jirí; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV*. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 180.

3.8.1.2. Svěřenské nástupnictví

Pomocí svěřenského nástupnictví čili fideikomisární substitucí je zůstavitelem ustanoven dědici následník, který za určitých podmínek vstoupí na místo dědice. Svěřenské nástupnictví se může týkat pouze toho, co zůstavitel sám zanechal. Není tedy možné pomocí tohoto institutu nařídit něco podobného, jako například pododkaz. V případě svěřenského nástupnictví může dědit první dědic i jeho nástupce. Nemohou však dědit současně, ale každý dědí v jiné době. Podstata svěřenského nástupnictví spočívá v tom, že zůstavitel ustanoví předního i následného dědice, jakožto své skutečné dědice z jeho vůle. Přední dědic se stane dědicem smrtí zůstavitele. Následný dědic se stává dědicem až po určité době od smrti zůstavitele. Přední dědic se stává dočasným dědicem. Pokud by přední dědic nedědil, stane se dědicem rovnou dědic následný, protože zřízení svěřenského nástupnictví je považováno rovněž za zřízení náhradnictví. Svěřenské nástupnictví je praktické v případě, kdy zůstavitelův dědic nemá pořizovací způsobilost, protože je například postižený či nemocný, ale zůstavitel se obává, že by po smrti tohoto dědice připadl majetek z pozůstalosti státu jakožto odúmrt' a proto stanoví dědice následného, který bude dědit po tomto prvním dědici.¹⁵⁸ Stejně jako obecné náhradnictví i svěřenské nástupnictví zmizelo z právní úpravy platné na našem území spolu s přijetím OZ.

Svěřenské nástupnictví je v NOZ upraveno v § 1512 až § 1524. Ustanovení § 1512 NOZ ve svém odstavci prvním dává zůstaviteli možnost zřídit svěřenské nástupnictví s tím, že povolání svěřenského nástupce se považuje i za povolání náhradníka. V druhém odstavci vyjasňuje případný spor mezi obecným a svěřenským nástupnictvím. Tento spor je vyjasněn takovým způsobem, že při neurčitosti zůstavitelova nařízení se považuje zůstavitelovo nařízení za povolání náhradníka. V odborné literatuře¹⁵⁹ se dočteme, že: „*Svěřenské nástupnictví může vzniknout pouze zůstavitelovým nařízením projeveným v pořizením pro případ smrti.*“ Pokud jde o vznik svěřenského nástupnictví v užším slova smyslu, lze s tímto názorem plně souhlasit a je třeba jej zřídit výslovně. Je třeba však mít na paměti, že svěřenské nástupnictví může vzniknout i jiným způsobem než zůstavitelovým nařízením o tom, že má vzniknout svěřenské nástupnictví. Svěřenské nástupnictví vzniká také na základě právní fikce obsažené v § 1513

¹⁵⁸ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 162-163.

¹⁵⁹ Tamtéž.

NOZ, tedy mlčky. Pro tuto práci je důležitá zejména fikce z tohoto ustanovení spočívající v tom, že pokud zůstavitel povolá dědice s podmínkou či na určitou dobu, považuje se to za zřízení svěřenského nástupnictví. Tato fikce je dále provedena v § 1567 a násl NOZ a je popsána výše.

Zůstavitel není dle § 1514 NOZ omezen v řadě povolanych svěřenských nástupců za podmínek, že v této řadě budou zůstavitelovi současníci. Jedná se tedy o osoby existující v den zůstavitelovy smrti nebo o nascitura. Pokud zůstavitel povolá za svěřenského nástupce osobu či osoby, které v den zůstavitelovy smrti neexistují, svěřenské nástupnictví zanikne, jakmile se osoba, která v době smrti zůstavitele neexistuje, ujme dědictví jako první, což předpokládá první odstavec § 1515 NOZ. Druhý odstavec tohoto ustanovení omezuje svěřenské nástupnictví na maximální dobu sta let od smrti zůstavitele.

Další možnosti zániku svěřenského nástupnictví jsou popsány v následujících ustanoveních, konkrétně v § 1516 až § 1519 NOZ. Svěřenské nástupnictví tedy zaniká zejména tehdy, pokud není žádný ze svěřenských nástupců. V tomto případě se poslední svěřenský nástupce stane dědicem navždy a bez tohoto omezení. Nemusí jít o svěřenského nástupce, kterého určil zůstavitel jako posledního ve výčtu nástupců, ale pokud další svěřenský nástupce v řadě nebude existovat nebo nebude způsobilý dědit, tak tento „neposlední“ svěřenský nástupce se stane dědicem. Další možností zániku svěřenského nástupnictví je situace, že nenastane případ, pro který bylo svěřenské nástupnictví zřízeno. Zde půjde typicky o nesplnění odkládací podmínky nebo o nenarození předpokládaného dědice.

Svěřenské nástupnictví zřízené pro nezletilé dítě, které není způsobilé pořizovat o pozůstalosti, skončí, pokud toto nezpůsobilé dítě pořizovací způsobilost nabude, a to aspoň v rozsahu povinného dílu. Dalším případem zániku svěřenského nástupnictví je situace, ve které bylo svěřenské nástupnictví nařízeno osobě, která v době smrti zůstavitele neměla potomka, a tato osoba později potomka způsobilého dědit mít bude, nestanoví-li zůstavitel jinak, například tak, že svým nařízením zánik svěřenského nástupnictví vyloučí. Poslední předpokládanou možností zániku svěřenského nástupnictví je situace, kdy svěřenské nástupnictví bylo nařízeno vůči osobě, jež nemá pořizovací způsobilost v důsledku omezení svéprávnosti, a tato osoba později toto omezení

ve svéprávnosti pozbude, byť jen přechodně, pokud ovšem nenařídí zůstavitel jinak. Zánik svěřenského nástupnictví z tohoto důvodu je v § 1519 NOZ zdůrazněn použitím slova „navždy.“

Ustanovení § 1520 až § 1524 NOZ upravují práva a povinnosti dědiců v rámci svěřenského nástupnictví a upravují vzájemný vztah mezi předním a následným dědicem, aby se předešlo případným konfliktům mezi nimi. První z těchto ustanovení umožňuje svěřenskému nástupci požadovat přehled o všem, co mu má jakožto dědici připadnout. Má právo na soupis všeho, co zdědil dědic přední. Pokud zůstavitel neurčí, že přední dědic může s dědictvím volně nakládat, má přední dědic ke zděděnému majetku práva a povinnosti poživatele. Může tedy majetek držet, užívat, požívat, brát z něj plody a vykonávat dílčí vlastnické oprávnění. Nesmí majetek zcizit, protože majetek musí být uchován pro následného dědice.¹⁶⁰ Přední dědic může v této situaci zděděný majetek zcizit či zatížit pouze se souhlasem následného dědice či následných dědiců. Souhlas vyžaduje formu veřejné listiny (notářský zápis). Tento souhlas je nahraditelný rozhodnutím soudu. Pokud zůstavitel přizná přednímu dědici právo se zděděným majetkem volně nakládat, pak může přední dědic tento majetek zcizit či zatížit bez ohledu na následného dědice. Může nastat situace, kdy se následnému dědici z tohoto majetku nedostane vůbec nic.¹⁶¹ Soud může dle § 1523 NOZ na návrh svěřenského nástupce určit, jakým způsobem mají být užívány či požívány předním dědicem plody či užitky přinášené věcí ve svěřenském nástupnictví. Poslední ustanovení rubriky o svěřenském nástupnictví, tedy § 1524 NOZ, upravuje poměry mezi předním a následným dědicem ohledně věcí podléhajících či nepodléhajících zápisu do veřejného seznamu. Pokud přední dědic nabyde věc podléhající zápisu do veřejného seznamu, je zapotřebí, aby v tomto seznamu byla zapsána i poznámka svěřenského nástupnictví. Tato poznámka má chránit svěřenského nástupce i dobrou víru třetích osob. Jestliže by byl jednáním předního dědice spočívajícím ve zkrácení následného dědice ve vztahu k zapsané věci, bylo by toto zkracující právní jednání neúčinné ze zákona. Toto neplatí, pokud s takovýmto jednáním následný dědic souhlasil, tímto souhlasem by zajisté bylo i souhlasné rozhodnutí soudu s tímto právním

¹⁶⁰ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 625 - 626.

¹⁶¹ SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 173.

jednáním. Pokud by se přední dědic dopustil stejného jednání, ale vůči věci nepodléhající zápisu do veřejného seznamu, pak se následný dědic může dovolat relativní neplatnosti takového právního jednání.¹⁶²

¹⁶² ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 626 - 627.

4. Vybrané instituty nahrazující vedlejší doložky v závěti

V následující kapitole popíšu některé další instituty, které úprava NOZ nabízí a které je možné využít jakožto alternativu k závěti opatřené vedlejšími doložkami. Úprava majetkových poměrů nemusí být vyřešena jen za pomoci institutů dědického práva. Jak je popsáno níže – je pro tyto účely možné využít i instituty z jiných oblastí NOZ. Pokud by někdo chtěl mít větší jistotu, jak bude naloženo s jeho majetkem ještě za života a nechtěl by o svém majetku pořízovat závěti, může k tomu využít různých institutů z různých oblastí úpravy NOZ, některé jsou popsány níže. Jedná se o instituty, u kterých je možné určité plnění další osobě podmínit, doložit časem nebo obtížít příkazem, podobně jako je tomu v případě závěti a jejích vedlejších doložek. Pro účely této kapitoly jsem se rozhodl blíže popsat instituty jako svěřenský fond, dědickou smlouvu, darování pro případ smrti a příkaz pro případ smrti.

4. 1. Svěřenský fond

Tento institut má své kořeny v římském právu dědickém jakožto *fideicommissum*. Podstata tohoto institutu spočívala v přání zůstavitele, aby dědic z dědictví vyplatil určitou sumu nebo výtěžky z práva či celé dědictví nebo jeho část v určité době třetí osobě. Takováto forma dnes připomíná spíše odkaz. Tímto způsobem byl majetek držen vcelku a předáván po generace s tím, že majetek v tomto fondu byl oddělen od pozůstalosti. Vytvořila se tedy hodnota oddělená od ostatního majetku a byla nezczitelná. Vlastnické právo však nenáleželo všem členům rodiny, ale držba a užitky z této hodnoty náležely osobě, která byla určena zakladatelem *fideicommissu*.¹⁶³ Svěřenský fond se podobá institutu svěřenství, který je popsán výše v kapitole o OZO.

Svěřenský fond je nově upravený v NOZ konkrétně v § 1448 až § 1474, tedy v části věcných práv. Jedná se o obdobu anglického trustu. Vytváří se vyčleněním majetku ze zakladatelova vlastnictví – vznikne vlastnictví bez vlastníka. Vlastník svěří správci majetku smlouvou či pořízením pro případ smrti určitý majetek. Svěřenský správce se zaváže tento majetek držet a spravovat. Zakladatelem svěřenského fondu je osoba dávající do fondu majetek k dispozici za určitým účelem. Svěřenský správce je osoba spravující majetek ve fondu podle daných pravidel. Nad výkonem správy a dodržování povinností správce dohlížejí

¹⁶³ HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 265.

stanovené osoby. Obmyšleným je osoba, jež má být z fondu plněno. Svěřenský fond nemá právní osobnost, nejde tedy na rozdíl od nadace o právnickou osobu. Majetek ve fondu není ve vlastnictví zakladatele ani fondu.

Svěřenský fond může být založen za života zakladatele, nebo může být zřízen pořízením pro případ smrti (testamentární fond). Pokud je založený za života, vznikne vyčleněním majetku a uzavřením smlouvy o výkonu funkce se správcem svěřenského fondu. Správce musí tuto funkci přijmout. Testamentární fond vznikne vyčleněním majetku a uzavřením smlouvy o výkonu funkce se svěřenským správcem s podmínkou, že svěřenský fond vznikne až smrtí zakladatele. Zakladatel musí vydat statut fondu ve formě veřejné listiny obligatorně obsahující označení svěřenského fondu a jeho účel s dodatkem „svěřenský fond“. Ve statutu musí být dále vymezen majetek, který bude po vzniku fondu v odděleném a nezávislém vlastnictví (bez vlastníka). Účel svěřenského fondu může být veřejně prospěšný, například se z majetku ve fondu budou podporovat studenti veřejných vysokých škol. Nesmí jít o podporu podnikání. Druhým možným účelem, pro který může být fond zřízen, je soukromý účel, například se z majetku fondu bude podporovat syn nebo vnuk zakladatele. Podoba s vedlejšími doložkami v závěti je taková, že ve statutu svěřenského fondu mohou být uvedeny podmínky, za kterých má být z fondu plněno, doložení času, během kterého či po kterém má být z fondu plněno nebo příkaz či zákaz, po jehož splnění bude či nebude z fondu plněno. Ve statutu může být například stanoveno, že vnuk zakladatele dostane z fondu deset tisíc korun, až dosáhne plnoletosti. Dále na dobu studia získá z fondu byt aj. Může zde být stanoveno, jaké plnění, a kdy bude poskytnuto. Fakultativními náležitostmi statutu mohou být jmenování obmyšleného, doba trvání fondu,¹⁶⁴ způsob jmenování správce, osoba vykonávající dohled a ostatní náležitosti.

Správa svěřenského fondu může být vykonávána fyzickou svéprávnou osobou nebo právnickou osobou. Správce je jmenován a odvoláván zakladatelem, není-li ve statutu stanoveno jinak. Jestliže není správce jmenován v přiměřené době, je jmenován soudem na návrh osoby, jež na tom má právní zájem, například na návrh obmyšleného. Správce vykonává plnou správu majetku. Do veřejného seznamu se do kolonky vlastníka zapíše jméno správce s poznámkou „svěřenský správce“. Je možná i pluralita správců, v takovém

¹⁶⁴ Jinak je svěřenský fond založen na dobu neurčitou.

případě se uplatní pravidla pro společnou správu. Pokud by byl správcem sám zakladatel, musí být svěřenský fond spravován ještě jedním správcem, třetí osobou.

Obmyšlený, ten, kterému má být ze svěřenského fondu plněno, je jmenován zakladatelem. Případně je statutem stanoveno pravidlo, jakým má být obmyšlený určen. Není-li obmyšlený jmenován zakladatelem, může ho jmenovat správce fondu. Obmyšlený má právo požadovat plnění z fondu. Pokud jsou stanoveny podmínky, za kterých může být obmyšlenému plněno, musí tyto podmínky obmyšlený splnit. Obmyšlený může z fondu čerpat buďto plody, nebo fond užívat. Obmyšlený také může čerpat z majetku fondu, či žádat celé vyplacení z fondu, pokud je například výplata vázána na doložení času, který nastane. Způsob plnění fondu musí být upraven ve statutu fondu.

Nad správou svěřenského fondu dohlíží zakladatel fondu či obmyšlený nebo další osoby, které jsou kontrolou pověřeny. V případě nečinnosti zakladatele může soud na návrh správce či osoby mající na tom zájem určit osobu pověřenou dohledem. Dohledový orgán může kontrolovat vyúčtování, má právo na informace.

Fond zanikne uplynutím doby, na kterou byl zřízen, dosažením účelu fondu nebo rozhodnutím soudu. Soukromý fond zanikne tehdy, pokud se vzdají plnění z fondu všichni obmyšlení. Spolu se zánikem fondu zaniká i správa majetku ve fondu. Správce musí vydat majetek oprávněnému, kterým může být obmyšlený či zakladatel. Pokud oprávněné osoby není, majetek propadne státu. Pokud je založen veřejný fond pro nesplnitelný účel, může soud rozhodnout o převedení majetku z takového fondu do fondu jiného nebo do vlastnictví právnické osoby sledující podobný účel, který je již dosažitelný.¹⁶⁵

¹⁶⁵ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 593 – 599.

4. 2. Dědická smlouva

Tento institut byl našemu právnímu prostředí znám z úpravy OZO. Pozdějšími úpravami byl zrušen. Dle některých dobových názorů šlo o institut omezující občana v pořizovací volnosti.¹⁶⁶ S přihlédnutím k době a právnímu prostředí, ve které byl tento názor učiněn, je třeba říci, že tento názor je poněkud podivný, ovšem tehdejší době poplatný. NOZ tento institut obnovuje, a dokonce ho jakožto pořízení pro případ smrti preferuje.

Dědická smlouva je hybridním právním jednáním, protože v sobě slučuje jak prvky smlouvy, tak prvky závěti. Z tohoto důvodu na ni také dopadají některá ustanovení o smlouvě i o závěti. Úprava v NOZ je obsažena v § 1582 až § 1593 tedy v části dědického práva.

Prostřednictvím dědické smlouvy je zůstavitelem povolána druhá smluvní strana nebo třetí osoba za dědice nebo za odkazovníka a druhá strana to přijímá. Dědickou smlouvu lze uzavřít pouze ve formě veřejné listiny, tedy notářským zápisem. Zůstavitel, jenž chce uzavřít dědickou smlouvu, musí být zletilý a nesmí být omezen ve svéprávnosti. Pokud by byl ve svéprávnosti omezen, může dědickou smlouvu uzavřít nebo ji změnit jen se souhlasem opatrovníka. Oproti závěti dědickou smlouvou může zůstavitel pořídit jen o třech čtvrtinách své pozůstalosti. O zbylé čtvrtině může zůstavitel pořídit závěti. Pokud tedy bude zůstavitel chtít, aby druhé smluvní straně dědické smlouvy připadla celá pozůstalost, může vůči této osobě pořídit dědickou smlouvou a zbytek může druhé smluvní straně dědické smlouvy připadnout na základě závěti. Zvláštní úprava v § 1585 odst. 2 NOZ dopadá na osoby omezené ve svéprávnosti pro chorobnou závislost na požívání alkoholu, psychotropních látkách, podobných přípravcích či jedech nebo pro chorobnou závislost na hráčské vášni, která představuje závažnou duševní chorobu. Tito lidé mohou dědickou smlouvou, ale i závěti, pořídit pouze o polovině své pozůstalosti, avšak z této poloviny musí zůstat čtvrtina pro mimosmluvní pořízení, tudíž ve skutečnosti mohou tyto osoby pořídit dědickou smlouvou pouze o jedné čtvrtině svojí pozůstalosti.

¹⁶⁶ MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1982, s. 47.

Chce-li zůstavitel k dědické smlouvě připojit vedlejší doložku, například takovou, kterou může připojit k závěti, neužije se pro dědickou smlouvu ustanovení NOZ o vedlejších doložkách v závěti, ale ustanovení a podmínce a doložení času dle obecné části. Užijí se tedy § 548 a § 550 NOZ. Důvodem, proč se použijí tyto doložky a ne doložky upravené v části týkající se dědického práva je ten, že dědická smlouva je dvoustranné právní jednání.¹⁶⁷ Speciální úprava doložek v části dědického práva je speciální zejména v tom smyslu, že se užije u jednostranných právních jednání, například právě u závěti. Pokud je druhé straně uložena na základě dědické smlouvy podmínka, může ji tato druhá strana splnit již za zůstavitelova života a po jeho smrti ji již nemusí opakovat tak, jak je tomu u podmínky v závěti. Pokud bude v dědické smlouvě nesrozumitelná nebo nezákonná podmínka, bude z tohoto důvodu celá dědická smlouva neplatná. U podmínky v závěti by její nezákonnost či nesrozumitelnost měla za následek neplatnost připojené podmínky a nepřihlédlo by se k ní.

Jestliže zůstavitel uzavírá dědickou smlouvu se zákonným dědicem či zákonnými dědici, může se tento dědic v jejím rámci zřeknout dědického práva. Pokud ovšem dědic povoláný z dědické smlouvy nebude dědit, pak svých účinků pozbývá i zřeknutí se učiněné v dědické smlouvě dědicem ze zákona. Druhá strana dědické smlouvy nemůže své právo převádět na třetí osoby, protože účinky dědické smlouvy nastávají až smrtí zůstavitele. Majetek zůstavitele může být v rámci dědické smlouvy převeden na druhou smluvní stranu ještě za zůstavitelova života. V případě, že bude tento zůstavitelův majetek sepsán ve veřejné listině a následně nabude další majetek, dědická smlouva se bude vztahovat pouze na majetek zapsaný ve veřejné listině. Pokud s tím bude souhlasit druhá strana dědické smlouvy, může zůstavitel své povinnosti z dědické smlouvy zrušit porízením závěti. Nesplní-li právní jednání formální náležitosti dědické smlouvy, které jsou předepsané v zákoně, může se na toto právní jednání nahlížet jako na platnou závěť, pokud splňuje zákonné předpoklady požadované pro závěť.

¹⁶⁷ Jistě zajímavá by byla situace, kdy by na straně druhé smluvní strany bylo více osob, například zůstavitel uzavře dědickou smlouvu se třemi svými dědici.

NOZ přináší speciální úpravu pro dědickou smlouvu uzavřenou mezi manželi. Tato úprava je obsažena v § 1592 a § 1593 NOZ. Tato úprava je žádoucí i vzhledem ke specifiku manželského či partnerského prostředí. Manželé se mohou vzájemně povolat za dědice či odkazovníky, nebo jedna strana může povolat za dědice druhou stranu a tato druhá strana povolání z dědice přijme. Stranami této speciální dědické smlouvy mohou být i snoubenci s tím, že účinnou se tato smlouva stane až uzavřením manželství. Pokud se manželé rozvedou, neznamená to automatické zrušení práv a povinností z dědické smlouvy, pokud si manželé v dědické smlouvě nedohodli něco jiného. Bývalí manželé se mohou po rozvodu soudně domáhat zrušení dědické smlouvy. Pokud tento návrh míří proti tomu z manželů, který nezavinil rozvrat manželství a nesouhlasil rozvodem, soud tomuto návrhu nevyhoví. Je-li manželství prohlášeno za neplatné, ruší se tím i práva a povinnosti z dědické smlouvy, ledaže takovéto manželství již dříve zaniklo smrtí jednoho z manželů.¹⁶⁸

4. 3. Darování pro případ smrti (*Donatio mortis causa*)

Tento institut je umístěn v části NOZ upravující závazkové právo. Konkrétní úpravu darování pro případ smrti nalezneme v § 2063 a § 2064 NOZ. Úprava OZ nepřipouštěla darování pro případ smrti. NOZ tento instrument obnovuje z úpravy OZO.

Darování podmíněné tím, že obdarovaný přežije dárce, se primárně posuzuje jako odkaz upravený v části týkající se dědického práva. Majetek pro obdarovaného se po dárce smrti posoudí dle pravidel o odkazu a jako odkaz bude také obdarovanému vydán. Věc zanechaná dárce jako dar bude předmětem v pozůstalosti, bude projednávána v dědickém řízení a přejde na dědice dárce. Obdarovaný se dostane po smrti dárce do pozice odkazovníka.

Při darování pro případ smrti může být režim odkazu vyloučen v případě, že se dárce výslovně vzdá práva dar odvolat a obdarovaný dar přijme. Listinu o vzdání se práva odvolat dar musí dárce vydat obdarovanému. Tímto je obdarovaný pro případ smrti zvýhodněn oproti obdarovanému jednáním mezi živými, při kterém se dárce nemusí vzdát práva odvolat dar. Pokud ale dárce bude chtít, aby obdarovaný pro případ smrti pozbyl vlastnického práva například pro

¹⁶⁸ ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012, s. 648 – 652.

nevědek, může k darování připojit podmínky na základě § 548 NOZ. Pokud někdo dá druhé osobě věc s tím, že vlastnické právo na tuto osobu přejde až smrtí osoby, která věc vydala, nejde o darování pro případ smrti ale o právní jednání mezi živými. U darování pro případ smrti je třeba odlišovat dvě situace. První situací je darování věci nepodléhající zápisu do veřejného seznamu. U této věci dochází ke splnění podmínky smrtí dárce a obdarovaný se tímto okamžikem stává vlastníkem předmětu daru. Předmět daru není v tomto případě předmětem z pozůstalosti. Druhou situací je darování věci podléhající zápisu do veřejného seznamu. Tato věc se po smrti dárce stane předmětem z pozůstalosti a obdarovanému je vydána poté s pomocí dědice dárce.

Darováním pro případ smrti nepozbývá dárce svého vlastnického práva k předmětu daru, protože darování pro případ smrti je účinné až smrtí dárce. Může nastat situace, že po uzavření darování pro případ smrti s odkládací podmínkou dárce převede vlastnické právo k předmětu darování pro případ smrti na třetí osobu. Tato třetí osoba se stane vlastníkem předmětu daru. Obdarovaný může žádat náhradu újmy vůči dědicům dárce. Pokud byl obdarovaný v postavení věřitele vůči dárce, mohl by se vůči třetí osobě, na kterou bylo převedeno vlastnické právo k předmětu darování pro případ smrti, domáhat relativní neúčinnosti převodu vlastnického práva na třetí osobu. Obdarovaný však v tomto případě bude muset prokázat, že převod byl učiněn v úmyslu dědice zkrátit obžalovaného jakožto jeho věřitele.¹⁶⁹

4. 4. Zastoupení pro případ smrti

Institut zastoupení slouží k řešení situací, kdy určitá osoba nemůže jednat nebo sama jednat nechce. V této kapitole nás bude zajímat situace, ve které osoba nechce právně jednat, a tudíž za ni bude jednat jiná osoba na základě smlouvy. Smluvní zastoupení je upraveno v rámci úpravy osob konkrétně v § 441 a násl. NOZ. Smluvní zastoupení spočívá v jednání zmocněnce za zmocnitele na základě plné moci. Smluvní zastoupení vzniká na základě dohody o plné moci jakožto dvoustranného právního jednání, jehož výsledkem je zastoupení, ne na základě plné moci jakožto jednostranného právního jednání zmocnitele, které slouží jako potvrzení vzniku dohody o zastoupení. Obsah dohody o plné moci je na vůli stran dle zásady autonomie vůle. Vůle stran může modifikovat zánik zástupčího

¹⁶⁹ HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055 - 3014). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 12 - 14.

oprávnění. Dle § 448 odst. 1 věty druhé NOZ platí, že pokud zmocněnec či zmocnitel zemře, zanikne i zmocnění, jestliže si strany neujednají něco jiného. Je tedy na stranách, zda se domluví na tom, že smluvní zastoupení bude trvat i po smrti zastoupeného. Pokud bude zástupce jednat za zastoupeného i po jeho smrti, může být vázán podmínkami či doložením času dle § 548 a násl. NOZ. Tím tedy může vyhovět vůli zastoupeného po jeho smrti, obdobně, jak je to možné dle jednostranného právního jednání ve formě závěti modifikované vedlejšími doložkami.

I v případě, že zástupčí oprávnění skončí smrtí zastoupeného, uskuteční ještě zástupce vše potřebné, co nesnese odkladu tak, aby zastoupený neutrpěl újmu. Účinky tohoto jednání jsou takové, jako kdyby zastoupení ještě trvalo, za předpokladu, že jednání zástupce neodporuje nařízení zastoupeného.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo přehledně popsat a zanalyzovat vedlejší doložky v závěti z hlediska teoretického, historického a s ohledem na současnou platnou právní úpravu.

Z úvodních částí je patrné, že vedlejší doložky v závěti prošly na našem území vývojem přes čtyři občanské zákoníky. Některé instituty, které pod tuto rubriku spadaly, dnešní úprava nepřijímá. Je zajímavé sledovat, jakým způsobem bylo s vedlejšími doložkami zacházeno v dobách „komunistických“ občanských zákoníků. Je pozoruhodné, jak na tento institut, zejména na podmínku, bylo v tehdejší době nahlíženo, a jak byla ignorována teorie dlouhou dobu vytvářející vedlejší doložky v závěti.

Hlavní část této práce je věnována současné pozitivněprávní úpravě vedlejších doložek v závěti. V první řadě je třeba říci, že obnovená úprava vedlejších doložek v závěti na našem území je velmi praktická a s ohledem na nárůst jmění v soukromém vlastnictví i velmi potřebná. Díky tomuto institutu je možné lépe uspořádat své majetkové vztahy pro případ smrti a uplatnit tak přímý vliv na pozůstalostní jmění. Nová úprava více vyhovuje potřebám svobodného člověka. Velkým posunem je nutnost výkladu zůstavitelovy závěti v souladu s jeho vůlí a způsobem takovým, aby jeho vůli bylo co nejvíce vyhověno. Poslední vůle zůstavitele se nemá vyložit tak, jak se jeví dědicům. Nová úprava však s sebou logicky přináší i některé problémy. Problematickou oblastí se mi jeví zejména úprava o neplatném ustanovení závěti, pokud obsahuje nemožnou odkládací podmínku. Takovým ustanovením je zneplatněno i povolání dědice. Zde bude záležet na pečlivém výkladu zůstavitelovy poslední vůle. Pro dědice by bylo výhodné, aby se podmínka vyložila spíše jako příkaz, protože příkazu se má vyhovět aspoň přibližně. Dále je dle mého názoru diskutabilní nemožnost povolat vykonavatele závěti soudem a absence pravidel vztahu mezi více vykonavateli závěti. Za ne zcela zdařilou považuji procesněprávní úpravu nabytí dědictví následným dědicem, kdy není jasné, zda následný dědic je účastníkem již prvního řízení. Praktickými instituty jsou odkaz a dědická substituce. Odkazem je možné někomu věnovat určitou konkrétní věc, ke které může mít odkazovník lepší vztah než dědic. Případně se o věc z hlediska odbornosti může odkazovník lépe postarat. Odkazem se mohou i vyrovnat dluhy. Dědická substituce rozmělní obavy zůstavitele o tom, komu připadne dědictví. Zůstavitel tak může rozšířit okruh

případných dědiců. Zůstavitel může pomocí svěřenského nástupnictví určit další osobu, jež získá dědictví po dědici předním. O jeho pracně vytvořenou majetkovou hodnotu tedy může být lépe postaráno.

Instituty nahrazující vedlejší doložky v závěti jsou vítanou alternativou. Úprava NOZ přináší celou škálu možností, jak naložit se svým majetkem a za jakých podmínek má někomu tento majetek připadnout. Mnoho otázek již dnes vyvolává úprava svěřenského fondu. Jsou zde obavy, že bude sloužit k legalizaci majetku získaného nepoctivou cestou, nebo že se lidé budou pomocí svěřenských fondů úmyslně stávat nemajetnými vyčleněním majetku do svěřenských fondů, aby na tento majetek nemohl například exekutor. Jsem velmi zvědav, jak se v praxi uplatní podle mého soudu velice praktický institut dědické smlouvy. V důsledku dispozitivní volnosti, kterou přináší NOZ, jsou však na smluvní strany kladeny poměrně vysoké nároky v tom ohledu, aby si v této smlouvě vše domluvily velmi pečlivě. Je třeba myslet na to, že zůstavitel jakožto strana této smlouvy není omezen v dispozici s majetkem, který bude předmětem této smlouvy.

Úprava vedlejších doložek v závěti, potažmo celá nová úprava dědického práva, je díky svému rozsahu poměrně složitá. Na druhou stranu rozšiřuje naše možnosti, jak o svém jmění pořídit pro případ smrti. Tato práci přináší určité otázky a naráží diskutabilní situace s touto problematikou související. Některé otázky dokonce nechává nezodpovězené. Uvidíme až za několik let, jak se praxe s těmito problémy vypořádá. Obávám se, že průměrný člověk zmíněný v § 4 odst. 1 NOZ, může mít určité problémy s orientací v této úpravě dědického práva. I s ohledem na fakt, že závěť se má vyložit tak, aby bylo co nejvíce vyhověno vůli zůstavitele, bych doporučoval každému průměrnému člověku, jež by chtěl pořídit s připojením vedlejších doložek, aby raději vyhledal odbornou pomoc a apeloval bych zejména na notáře, aby v této věci poskytovali co možná nejlepší, ale zároveň co možná nejsrozumitelnější poučení. Skloubit tyto dva požadavky dohromady bude velmi náročný úkol. Vedlejší doložky v závěti jsou totiž jistě dobrým sluhou, ale mohou se stát také velmi zlým pánem.

Resumé

This thesis focuses on clauses of lesser importance in testament, notably on their description, historical development and analysis of the current legal adjustment. This institute gives the testator a chance to influence directly his/her estate also after his/her death.

The new Civil Code, effective from 1st January 2014, brings back this institute into the Czech judicial code. The first regulation that adjusted clauses of lesser importance in testament within our territory was ABGB, effective from 1811 to 1950. The start of communism and its ideology meant modifications of Civil Codes and therefore gradual elimination of this institute from our judicial code. According to the above mentioned ideology, the heir's right of disposal to the estate was not supposed to be limited. The Civil Code from 1950 regulated conditions in testament in one article and these conditions were generally inadmissible. From this ban there were only four exceptions of admissible clauses of lesser importance in testament. The Civil Code from 1964, effective in our country up to 31st December 2013, banned clauses of lesser importance in testament almost totally.

The new Civil Code does not accept the communist ideology inherent in two previous modifications. According to its new adjustment, it is conceded again that a testator attaches a clause of lesser importance in his/her testament and asserts his/her direct impact on his/her estate even after his/her death. Clauses of lesser importance in testament can be divided into three groups. The first one includes the executor of testament who supervises the accomplishment of the testator's will, and the administrator of the decedent's estate who looks after the estate. The next group includes conditions that the heir has to fulfill to be allowed to inherit, the determination of time by which the testator can bequeath the right of inheritance to the heir for a determined time or can postpone the mentioned right to a certain time, and the mandate that determines how to handle the inheritance. The last group includes institutes that have the character of a clause of lesser importance in testament, which are legacy, substitution of heirship and succession of fideicommissum. The description and analysis of these clauses of lesser importance in testament along with their procedural adjustment is the main field that this thesis features.

The last part of the thesis focuses on other institutes that could replace clauses of lesser importance in testament. These institutes can be used right during the life of the person that wants to adjust his/her property. This is often a multilateral legal act, unlike the clauses of lesser importance in testament, which is a unilateral legal act, typically a testament.

Seznam použitých pramenů a literatury

Knižní a pravidelně vydávané publikace

BEDNÁŘ, Václav. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. 301 s. ISBN 978-80-7380-292-9.

BEZOUŠKA, Petr; PIECHOWICZOVÁ, Lucie. *Nový občanský zákoník. Nejdůležitější změny*. 1. vyd. Ostrava: Anag, 2013. 376 s. ISBN 978-80-7263-819-2.

BÍLEK, Petr; ŠEŠINA, Martin. *Dědické právo v předpisech let 1925-2001. Zákony s poznámkami*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2001. 507 s. ISBN 80-7179-590-9.

BOHUSLAV, Josef Václav. *Poslední vůle*. Praha: J. R. Vilímek, 1914, 34 s.

ELIÁŠ, Karel et al. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou*. Ostrava: Sagit, 2012. 1120 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

FIALA, Josef; KINDL, Milan et al. *Občanské právo hmotné*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-228-8.

HARTMANN, Antonín. *Poslední pořízení*. Praha: V. Linhart, 1935, 121 s.

HOLUB, Rudolf. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické*. Praha: Orbis, 1957. 381 s.

HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§2055 - 3014). Komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2072 s. ISBN 978-80-7400-287-8

HURDÍK, Jan et al. *Občanské právo hmotné. Obecná část. Absolutní majetková práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 308 s. ISBN 978-80-7380-377-3.

JANEČKOVÁ, Eva; HORÁLEK, Vladimír; ELIÁŠ, Karel. *Encyklopedie pojmů nového soukromého práva*. Praha: Linde, 2012. 205 s. ISBN 978-80-7201-870-3.

KINCL, Jaromír; URFUS, Valentin; SKŘEJPEK, Michal. *Římské právo*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995, 389 s., ISBN 80-7179-031-1.

KNAPP, Viktor; PLANK, Karol et al., *Učebnice československého občanského práva*. Svazek II. Praha: Orbis, 1965, 571 s.

KRČMÁŘ, Jan. *Občanské právo. Díl. V. Právo dědické.* 2. vyd. Praha: Všehrad, 1933, 139 s.

LAVICKÝ, Petr et al. *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

MAYR, Robert. *Soustava občanského práva. Kniha pátá: Právo dědické.* Brno: Barvič & Novotný, 1927, 143 s.

MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo.* Praha: Panorama, 1982. 214 s.

MIKEŠ, Jiří. *Dědictví a právo (právní poradce pro každého),* Praha: Informatorium, 1993. 166 s., ISBN 80-85427-10-9

MIKEŠ, Jiří; MUZIKÁŘ, Ladislav. *Dědické právo v teorii a praxi.* Praha: Leges, 2011. 432 s. ISBN 978-80-87212-79-0.

ROUČEK, František; SEDLÁČEK, Jaromír et. al. *Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. III. díl., 1. vyd.* Praha: V. Linhart, 1936, ISBN 80-85963-60-2.

SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* Praha: Vesmír, 1921, 104 s.

SVOBODA, Jiří; KLIČKA, Ondřej; *Dědické právo v praxi.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 408 s. ISBN 978-80-7400-266-3.

SVOBODA, Karel; TLÁŠKOVÁ, Šárka; VLÁČIL, David; LEVÝ, Jiří; HROMADA, Miroslav et al. *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 1054 s. ISBN 978-80-7400-297-7.

ŠVESTKA, Jiří; DVOŘÁK, Jan; FIALA, Josef et al. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek IV.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, 720 s. ISBN 978-80-7478-579-5.

ŠVESTKA, Jiří; SPÁČIL, Jiří; ŠKÁROVÁ, Marta; HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník I, II,* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 2321 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

TICHÝ, Luboš. *Obecná část občanského práva.* 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 390 s. ISBN 978-80-7400-483-4.

Časopisecká literatura

ELIÁŠ, Karel. *Legends o osnově občanského zákoníku*. Právní rozhledy. 2007. č. 17. s. 634.

ELIÁŠ, Karel. *Základní pojetí návrhu úpravy dědického práva pro nový občanský zákoník*. Ad Notam. 2003. č. 5 s. 102.

HAJN, Petr. *Podnikatel a poslední věci člověka*. Právní fórum. 2012 č. 11. s. 482.

WAWERKA, Karel. *Nový občanský zákoník z pohledu emeritního notáře*. Bulletin advokacie. 2014 č. 12. s. 28.

Právní předpisy

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. a n., obecný zákoník občanský, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 179/1924 Sb., o zrušení svěřenství.

Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád ve znění k 31. 12. 2013.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník.

Zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 196/2001 Sb., o odměnách notářů, správců pozůstalosti a Notářské komory České republiky (notářský tarif).

Judikatura

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 1925, sp. zn. Rv I 581/25 (Vážný 5029).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 1937, sp. zn. Rv I 2045/35 (Vážný 16126).

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 12. 12. 1952, sp. zn. Cz 648/52.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 1991, sp. zn. 4 Cz 56/91.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, sp. zn. 7 Ok 387/52.

Rozhodnutí Krajského soudu v Brně ze dne 30. 6. 1966, sp. zn. 10 Co 154/65.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 2. 8. 1991, sp. zn. 4 Cz 56/91.

Ostatní

BEDNÁŘ, Václav. *Nová úprava dědického práva*. In Sborník přednášek ze Semináře k novému občanskému zákoníku pro zástupce krajů. Ostrava: Atlas Consulting, spol.s.r.o., 2012, 19 s.